

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра економіки та підприємництва
імені професора І.М. Брюховецького**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Другий (магістерський) рівень вищої освіти

**на тему: Оперативна діагностика фінансового стану
підприємства та напрями його покращення**

Виконав:

БУТКОВ Олександр Борисович
студент спеціальності 051 Економіка
ОП «Економіка підприємства»

Керівник:

СТРОЧЕНКО Наталія Іванівна
кандидат економічних наук, професор
кафедри економіки та підприємництва
імені професора І.М. Брюховецького

Рецензент:

МОЇСЕЄНКО Алла Миколаївна
головний економіст КП «Путивльміськводоканал»

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	Економіки і менеджменту
Кафедра	економіки та підприємництва імені професора І.М. Брюховецького
Освітній ступінь	Магістр
Спеціальність	051 Економіка
Освітня програма	Економіка підприємства

Затверджую:

Зав. кафедри Світлана ТЕРЕЩЕНКО
« » « » 2023 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

БУТКОВУ Олександр Борисовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. **Тема роботи:** Оперативна діагностика фінансового стану підприємства та напрями його покращення.

2. **База практичного дослідження:** ТОВ «есі Білопілья» Сумського району Сумської області

Керівник роботи: к.е.н., професор СТРОЧЕНКО Наталія Іванівна

Затверджена наказом по університету від « » 2024 р. № /ос

3. **Строк подання студентом закінченої роботи** 11 грудня 2024 року

4. **Вихідні дані до роботи:** нормативно-правові акти органів законодавчої та виконавчої влади, що регулюють діяльність підприємств сфери ЖКГ в Україні; статистичні дані Державної служби статистики України; дані фінансової звітності та управлінського обліку досліджуваного підприємства - ТОВ «есі Білопілья» Сумського району Сумської області; результати досліджень зарубіжних і вітчизняних науковців з питань оперативної діагностики фінансового стану підприємств та напрямів його покращення; інформаційні ресурси мережі Інтернет; результати власних спостережень та досліджень автора.

5. **Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):** розглянути теоретико-методичні основи проведення оперативної діагностики фінансового стану підприємства; надати організаційно-економічну характеристику ТОВ «есі Білопілья»; провести аналіз динаміки і структури активів підприємства; проаналізувати пасив балансу ТОВ «есі Білопілья»; визначити напрями підвищення прибутковості та ділової активності досліджуваного підприємства; змодельовати ймовірність банкрутства та узагальнити резерви покращення фінансового стану ТОВ «есі Білопілья».

6. Дата видачі завдання:

20 вересня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення та затвердження теми дослідження, складання плану – графіку виконання роботи	вересень 2023 р.	
2.	Підбір та аналіз літературних джерел, підготовка першого теоретичного розділу	жовтень 2023 р. – грудень 2023 р.	
3.	Збір аналітичної інформації, обробка результатів дослідження та підготовка другого розділу роботи	січень 2024 р. – лютий 2024 р.	
4.	Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи	березень 2024 р. – травень 2024 р.	
6.	Підготовка висновків, пропозицій та узгодження з керівником	липень 2024 р.	
7.	Рецензування кваліфікаційної роботи	серпень 2024 р.	
8.	Підготовка кінцевого варіанту кваліфікаційної роботи	вересень 2024 р.	
9.	Опрацювання зауважень керівника, перевірка на автентичність	до 06 грудня 2024 р.	
10.	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі, деканат	11 грудня 2024 р.	
11.	Підготовка доповіді, презентації до кваліфікаційної роботи та її попередній захист	до 06 грудня 2024 р.	
12.	Захист кваліфікаційної роботи	25 грудня 2024 р.	

Студент

Олександр БУТКОВ

Керівник роботи

Наталія СТРОЧЕНКО

Перевірку на автентичність
проведено

Надія БАРАНІК

Кваліфікаційна робота допущена
до захисту

Світлана ЛУКАШ

АНОТАЦІЯ

Бутков О.Б. Operational diagnostics of the financial condition of the enterprise and areas for its improvement.

Кваліфікаційна робота зі спеціальності 051 «Економіка» ОП «Економіка підприємства», СНАУ, Суми. 2024 р. Рукопис.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню питань проведення оперативної діагностики фінансового стану підприємства та розробки напрямів його покращення.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг роботи становить 77 сторінок комп'ютерного тексту, загальний зміст викладено на 54 сторінках. Робота містить 30 таблиць. Список використаних джерел включає 35 найменувань на 5 сторінках.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад і розробці практичних рекомендацій щодо здійснення оперативної діагностики фінансового стану підприємства та напрямів його покращення.

Об'єктом дослідження є процеси оперативної діагностики фінансового стану підприємства та розробки напрямів його покращення.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних засад, інструментів і засобів проведення оперативної діагностики фінансового стану підприємства та розробки напрямів його покращення.

В першому – теоретичному розділі роботи розглянуто теоретико-методичні основи проведення оперативної діагностики фінансового стану підприємства.

У другому розділі надано організаційно-економічну характеристику, проведено аналіз динаміки і структури активів та проаналізовано пасив балансу ТОВ «есі Білопілья».

У третьому розділі визначено напрями підвищення прибутковості та ділової активності досліджуваного підприємства, а також змодельовано ймовірність банкрутства та узагальнені резерви покращення фінансового стану ТОВ «есі Білопілья».

В кваліфікаційній роботі одержали подальшого розвитку напрями підвищення прибутковості та ділової активності промислового підприємства, а також застосування моделювання ймовірності банкрутства та узагальнення резервів покращення фінансового стану підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що теоретичні та методологічні положення магістерської роботи доведено до рівня конкретних методик та рекомендацій щодо здійснення оперативної діагностики фінансового стану підприємства та визначення напрямів його покращення.

Ключові слова: оперативна діагностика, фінансовий стан підприємства, фінансова стійкість, ліквідність, прибутковість, ділова активність, діагностика банкрутства підприємства.

ABSTRACT

Butkov O. Financial and economic stability of the enterprise and ways to improve it.

Qualification work on specialty 051 "Economics" EP " Economics of enterprise ", SNAU, Sumy-2024 - Manuscript.

The qualification work is devoted to the study of issues of conducting operational diagnostics of the financial condition of an enterprise and developing directions for its improvement.

The qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of sources used, and appendices. The full volume of the work is 77 pages of computer text, the general content is set out on 54 pages. The work contains 30 tables. The list of sources used includes 35 items on 5 pages.

The purpose of the qualification work is to substantiate the theoretical and methodological foundations and develop practical recommendations for conducting operational diagnostics of the financial condition of an enterprise and directions for its improvement.

The object of the study is the processes of operational diagnostics of the financial condition of an enterprise and the development of directions for its improvement.

The subject of the study is a set of theoretical and methodological foundations, tools and means for conducting operational diagnostics of the financial condition of an enterprise and the development of directions for its improvement.

The first - theoretical section of the work considers the theoretical and methodological foundations of conducting operational diagnostics of the financial condition of an enterprise.

The second section provides an organizational and economic characteristic, analyzes the dynamics and structure of assets, and analyzes the liabilities of the balance sheet of LLC "esi Bilopil'ya".

The third section identifies areas for increasing profitability and business activity of the enterprise under study, as well as models the probability of bankruptcy and generalized reserves for improving the financial condition of LLC "ESI Bilopil'ya".

In the qualification work, the following areas were further developed: areas for increasing profitability and business activity of an industrial enterprise; application of modeling the probability of bankruptcy and generalization of reserves for improving the financial condition of the enterprise.

The practical significance of the results obtained is that the theoretical and methodological provisions of the master's thesis have been brought to the level of specific methods and recommendations for conducting operational diagnostics of the financial condition of the enterprise and determining areas for its improvement.

Keywords: operational diagnostics; financial condition of the enterprise; financial stability; liquidity; profitability; business activity; diagnostics of enterprise bankruptcy.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНОЇ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	11
РОЗДІЛ 2 ОПЕРАТИВНА ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЖКГ ТОВ «ЕСІ БІЛОПІЛЛЯ»	21
2.1 Коротка організаційно-економічна характеристика ТОВ «есі Білопілля»	21
2.2 Аналіз динаміки і структури активів ТОВ «есі Білопілля»	29
2.3 Аналіз пасиву балансу ТОВ «есі Білопілля»	40
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «ЕСІ БІЛОПІЛЛЯ»	50
3.1 Напрями підвищення прибутковості та ділової активності ТОВ «есі Білопілля»	50
3.2 Моделювання ймовірності банкрутства та узагальнення резервів покращення фінансового стану ТОВ «есі Білопілля»	57
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ	77

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах динамічного розвитку ринку та посилення конкуренції, забезпечення фінансової стійкості підприємства є одним із ключових факторів його виживання та успішного функціонування. Оперативна діагностика фінансового стану дозволяє виявити потенційні проблеми на ранніх стадіях, оцінити ефективність прийнятих управлінських рішень та розробити заходи щодо покращення фінансових показників. Однак, швидкоплинні зміни зовнішнього середовища вимагають постійного вдосконалення методів діагностики та розробки нових інструментів для оцінки фінансового здоров'я підприємства. Тому, дослідження, спрямоване на розробку ефективних методів оперативної діагностики та визначення шляхів покращення фінансового стану підприємств, є актуальним і має значний науковий та практичний потенціал.

Проблеми економічної сутності, діагностики та шляхів покращення фінансового стану підприємств розглядали у своїх наукових роботах такі вчені-економісти: Данілова Е.І. [6], Заїка К.О. [10], Бражна Л.В. [2], Рузакова О.В. [21], Коваль Н.О., Пілявоз Т.М. [12], Проскуріна Н., Гнідкова А. [19], Семененко Т., Поплюйко А. [22], Гріщенко І.В. [5], Нагорний П., Базюк Д. [17], Кобзев І.В., Мельников О.Ф., Мельников О.О. [11], Міхус І., Денисенко М., Румик І., Плетенецька С., Лаптев М., Купрійчук В. [35], Довбня С.Б., Папуша І.В. [7], Хрущ Н. [27], Дутчак І., Семчишин А. [8], Куцай Н.С., Демчук В.О. [14], Нетудихата К.Л., Кулешір М.М. [18], Смирна О., Бай С. [23], Машарський А., Азаренкова Г., Орехова К., Яворський С. [34] та багато інших.

Глибоке розуміння фінансового стану промислового підприємства є невід'ємною складовою успішного управління бізнесом. Теоретичні розробки в цій галузі надають нам потужний інструментарій для аналізу та оцінки фінансових показників, тоді як практична значущість отриманих результатів безпосередньо впливає на прийняття ефективних управлінських рішень.

Співвідношення теоретичних розробок та практичних аспектів у сфері оперативної діагностики фінансового стану промислових підприємств відкриває

нові перспективи для підвищення якості управлінських рішень. Подальші дослідження в цьому напрямку сприятимуть розробці ефективних моделей оцінки фінансового здоров'я підприємств та визначенню шляхів його оптимізації.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо здійснення оперативної діагностики фінансового стану підприємства та визначення напрямів його покращення.

Для реалізації визначеної мети поставлені **наступні завдання:**

- розглянути теоретико-методичні основи проведення оперативної діагностики фінансового стану підприємства;
- надати організаційно-економічну характеристику ТОВ «есі Білопілля»;
- провести аналіз динаміки і структури активів підприємства;
- проаналізувати пасив балансу ТОВ «есі Білопілля»;
- визначити напрями підвищення прибутковості та ділової активності досліджуваного підприємства;
- змодельовати ймовірності банкрутства та узагальнити резерви покращення фінансового стану ТОВ «есі Білопілля».

Об'єктом дослідження є процеси оперативної діагностики фінансового стану підприємства та розробки напрямів його покращення.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних засад, інструментів і засобів проведення оперативної діагностики фінансового стану підприємства та розробки напрямів його покращення.

Практичною базою дослідження є ТОВ «есі Білопілля» Сумського району Сумської області.

Період дослідження склав три роки (2021-2023 рр.).

Методи дослідження. Досягнення поставленої мети зумовило застосування відповідної системи методів дослідження. У процесі магістерського дослідження застосовувались методи:

- аналізу і синтезу – для вивчення об'єкта і предмета дослідження;

- порівняння – для зіставлення фактичних даних звітного (2023) і базисного (2021) років;
- середніх та відносних величин – для узагальнення кількісної характеристики фінансового стану підприємства;
- рядів динаміки – для характеристики зміни показників у часі;
- кореляційно-регресійний – для визначення зв'язку між показниками;
- нормативний – при аналізі і оцінюванні фінансових відносних показників;
- дискримінантний аналіз – для оцінки ймовірності настання банкрутства підприємства;
- факторний аналіз – для аналізу впливу окремих факторів на результативний показник, використовуючи при цьому методи аналізу та синтезу.

Інформаційною базою дослідження слугували праці вітчизняних і зарубіжних науковців та вчених-економістів із проблем визначення та покращення фінансового стану, законодавчі і нормативні акти України, міжнародні нормативні документи, матеріали фахових періодичних видань та науково-практичних конференцій, електронні ресурси, що знаходяться у вільному доступі, фінансова звітність досліджуваного підприємства сфери житлово-комунального господарства – ТОВ «есі Білопілля» Сумського району Сумської області та результати власних досліджень автора.

Елементи наукової новизни одержаних результатів роботи полягають в формуванні теоретико-методологічних положень, розвитку методичних підходів щодо оперативної діагностики фінансового стану підприємства та розробленні напрямів управління його покращенням. Зокрема *набули подальшого розвитку*:

- напрями підвищення прибутковості та ділової активності промислового підприємства;
- застосування моделювання ймовірності банкрутства та узагальнення резервів покращення фінансового стану підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що теоретичні та методологічні положення магістерської роботи доведено до рівня конкретних методик та рекомендацій щодо здійснення оперативної діагностики

фінансового стану підприємства та визначення напрямів його покращення.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаним і завершеним науковим дослідженням. Наукові положення, висновки й рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором особисто та є його науковим доробком.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати наукового дослідження опубліковані в збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій, а саме: «Сучасний стан та пріоритети модернізації науки, освіти та технологій: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Біла Церква, 10 січня 2024 р.) та «Проблеми та перспективи розвитку економіки, фінансів, обліку та управління: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції» (Ізмаїл, 18 жовтня 2024 р).

Публікації. За результатами виконаного дослідження опубліковано дві наукові праці – тези доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг роботи становить 77 сторінок комп'ютерного тексту, загальний зміст викладено на 54 сторінках. Робота містить 30 таблиць. Список використаних джерел включає 35 найменувань на 5 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНОЇ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Оперативна діагностика фінансового стану підприємства є надзвичайно важливою в сучасному бізнесі. По-перше, вона дозволяє своєчасно виявити потенційні проблеми та ризики, що можуть загрожувати стабільності компанії. По-друге, завдяки оперативній діагностиці можна приймати обґрунтовані управлінські рішення для оптимізації діяльності та підвищення ефективності. Крім того, регулярна оцінка фінансового стану є необхідною для залучення інвестицій та підвищення довіри партнерів.

Основною метою оперативної діагностики фінансового стану підприємства є своєчасне виявлення відхилень від планових показників, тенденцій розвитку, а також потенційних проблем для оперативного прийняття управлінських рішень.

Предметом оперативної діагностики фінансового стану промислового підприємства є оцінка його фінансового здоров'я та ефективності діяльності в конкретний момент часу або за певний період. Іншими словами, це всебічний аналіз фінансових показників підприємства, який дозволяє визначити його сильні та слабкі сторони, оцінити ризики та можливості, а також прийняти обґрунтовані управлінські рішення.

Оперативна діагностика фінансового стану є процесом короткострокового характеру, який зазвичай здійснюється у реальному часі або з періодичністю (наприклад, щомісяця чи щокварталу). Оперативна діагностика зосереджена на швидкому огляді фінансових звітів та використанні базових індикаторів ліквідності, платоспроможності, прибутковості та інших ключових показників для своєчасного виявлення проблемних моментів. При цьому збір даних для оперативного реагування на зміни в фінансовому стані, виявлення потенційних ризиків та можливостей на основі мінімальних аналітичних процедур.

Виходячи із вищенаведеного визначення, основними завданнями

оперативної діагностики фінансового стану промислового підприємства є:

1. Моніторинг поточної фінансової ситуації (відстеження динаміки ключових фінансових показників (прибуток, виручка, витрати, ліквідність, платоспроможність тощо); порівняння фактичних показників з плановими та попередніми періодами; виявлення відхилень від нормативів та трендів).

2. Оцінка ефективності прийнятих раніше управлінських рішень (аналіз впливу різних факторів на фінансові результати; визначення ефективності інвестиційних проектів та інших фінансових операцій; ідентифікація причин успіхів та невдач).

3. Виявлення фінансових ризиків та їх оцінка (ідентифікація потенційних загроз фінансовій стійкості підприємства (кредитні ризики, ризики ліквідності, ризики зміни валютних курсів тощо); оцінка ймовірності та потенційних наслідків цих ризиків; розробка заходів щодо мінімізації ризиків).

4. Прогнозування майбутніх фінансових результатів (складання фінансових прогнозів на короткострокову та довгострокову перспективу; оцінка впливу різних сценаріїв розвитку подій на фінансовий стан підприємства; розробка альтернативних планів дій).

5. Розробка рекомендацій щодо покращення фінансового стану (визначення напрямів оптимізації витрат; пошук нових джерел фінансування; розробка заходів щодо підвищення ефективності використання активів; пропозиції щодо зміни фінансової політики підприємства).

Тож, оперативна діагностика фінансового стану промислового підприємства виконує ряд складних завдань, які потребує відповідної методологічної основи та практичного досвіду.

Об'єктами комплексної оцінки фінансового стану підприємства є фінансові процеси та підсумкові фінансові результати його діяльності, які формуються під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів та відображаються через систему економічної інформації.

Об'єктами оперативної діагностики фінансового стану підприємства є ключові сфери його діяльності, які визначають стабільність і ефективність

функціонування підприємства. Це можуть бути як підприємство в цілому, так і його окремі структурні підрозділи чи специфічні функціональні елементи. Основними об'єктами є фінансові ресурси, які підлягають впливу різних внутрішніх і зовнішніх факторів, що можуть спричинити фінансові труднощі, дисбаланс та ризик банкрутства.

Ключовим етапом ефективної діагностики фінансового стану підприємства є обґрунтований вибір методологічного підходу. Для цього аналітики мають широкий спектр інструментів, серед яких моделі, методи та підходи, що дозволяють оцінити фінансове здоров'я підприємства на основі даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності за різні періоди [5].

Так, оперативна діагностика фінансового стану промислового підприємства передбачає використання різних підходів, кожен з яких має свої особливості та сфери застосування. Розглянемо деякі з найпоширеніших, визначивши сутність кожного із них, а також основні переваги та недоліки практичного використання, використавши дані наступної таблиці (табл. 1.1)

Таблиця 1.1 – Ключові підходи щодо проведення оперативної діагностики фінансового стану промислового підприємства

Назва підходу	Короткий зміст	Переваги	Недоліки
1	2	3	4
Балансовий підхід	аналіз фінансової звітності підприємства, зокрема балансу; дозволяє оцінити, як саме використовуються ресурси підприємства та як ефективно управління керують фінансовими потоками.	простота, доступність, зрозумілість, можливість виявлення фінансових дисбалансів та універсальності для оцінки фінансового стану підприємств різних розмірів і галузей.	обмеженість даних, недостатність для оцінки ліквідності в динаміці, ігнорування майбутніх ризиків та неможливість врахування не фінансових аспектів діяльності підприємства.
Коефіцієнтний аналіз	оцінка фінансового стану підприємства шляхом розрахунку різних фінансових коефіцієнтів.	простота розрахунків, наочність результатів, можливість порівняння з нормативними значеннями.	не надає повної картини фінансового стану, може давати спотворені результати при використанні обмеженого набору коефіцієнтів.
Бальна оцінка	присвоєння балів окремим фінансовим показникам або групам показників, а потім підрахування загального балу, який характеризує фінансовий стан підприємства.	простота, наочність, можливість використання для порівняння різних підприємств.	суб'єктивність при визначенні вагових коефіцієнтів, обмеженість інформативності.

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4
Факторний аналіз	виявлення взаємозв'язку між різними фінансовими показниками та визначення їх впливу на кінцевий результат.	дозволяє виявити основні фактори, що впливають на фінансовий стан, та оцінити їхню значимість.	вимагає значних обчислювальних ресурсів, може бути складним для розуміння.
Адитивні моделі	використання статистичних моделей для оцінки ймовірності настання певної події (наприклад, банкрутства) на основі набору фінансових показників.	об'єктивність, точність прогнозування, можливість автоматизації процесу оцінки.	вимагає великої вибірки даних для побудови моделі, може бути чутливим до змін зовнішнього середовища.
Комплексний підхід	комбінування різних методів аналізу для отримання більш повної та об'єктивної оцінки фінансового стану підприємства.	максимальна інформативність, можливість виявлення як загальних, так і специфічних проблем.	вимагає значних зусиль та часу.

Джерело: розробка автора з використанням даних [32-33]

Балансовий підхід є традиційним та ефективним інструментом для базової оцінки фінансового стану підприємства, особливо коли потрібно швидко отримати загальне уявлення про його здатність виплачувати борги і використовувати ресурси. Однак для більш детальної діагностики слід комбінувати цей підхід з іншими методами, такими як аналіз фінансових коефіцієнтів, прогнозування грошових потоків, а також вивчення більш широких економічних і ринкових умов.

Методи факторного аналізу, найбільш поширені в практиці, часто ґрунтуються на багатовимірному диференційному численні. До таких методів належать методи абсолютних і відносних різниць, зважених кінцевих різниць, логарифмічний та інтегральний методи, а також кратні і мультиплікативні методи. Усі ці підходи базуються на визначенні повного диференціалу функції з багатьма змінними. Точність таких методів залежить від величини зміни факторів, що впливають на результативний показник, і, чим більший приріст факторів за певний період, тим менш точною є оцінка їх впливу. Це пояснюється тим, що диференціал і приріст функції збігаються лише при наближенні до нуля всіх приростів. Однак, у реальних умовах економіки України, приріст показників

часто буває значним навіть за короткий період, оскільки на фінансовий стан підприємства може сильно впливати зовнішнє середовище. Така ситуація створює додаткові труднощі у використанні факторних моделей для оцінки фінансової стійкості підприємства, оскільки може призвести до значних помилок у прогнозах і зменшити їх точність [11].

Для аналізу фінансового стану промислових підприємств в умовах нестабільної економіки найбільш ефективними є адитивні моделі оцінки фінансового стану. Це пов'язано з тим, що вони не вимагають диференціювання значень показників, що є важливим у ситуаціях, коли швидкі зміни економічних параметрів можуть значно збільшити помилку в результатах факторних розкладів. Тому адитивні моделі дозволяють уникнути цих проблем і забезпечити більш стабільні та точні оцінки, що особливо важливо в умовах нестабільності.

Однією з найвідоміших адитивних моделей для оцінки фінансового стану підприємств є модель Альтмана, яка використовує множинний дискримінантний аналіз та фокусується на двох ключових коефіцієнтах: покриття та фінансової залежності. Незважаючи на свою простоту, ця модель дозволяє отримати первинну оцінку фінансового стану підприємства. Більш досконалою п'ятифакторна модель Альтмана, яка враховує п'ять фінансових показників, що надають більш детальну характеристику фінансового стану підприємства. Ці показники охоплюють різні аспекти діяльності компанії, такі як ліквідність, фінансова стійкість, рентабельність та ефективність використання активів [31].

При використанні коефіцієнтного методу проведення оперативної діагностики фінансового стану, зважаючи на необхідність використання обмеженого набору показників, що ґрунтуються на достовірних даних, важливим є правильне обґрунтування оціночних параметрів. Методика оперативної діагностики фінансового стану промислового підприємства повинна охоплювати набір ключових показників, які найбільш повно відображають основні аспекти фінансового стану підприємства. На нашу думку, такими аспектами є: платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність, прибутковість діяльності та грошові потоки підприємства.

У таблиці 1.2 нами представлені основні напрямки експрес-діагностики підприємства, які найбільш повно розкривають його фінансовий стан в контексті оперативної фінансової діагностики та відображають складові індикаторів майбутнього набору діагностики. Особливу увагу варто звернути на оцінку грошових потоків підприємства, оскільки показники грошових потоків виконують подвійне завдання: з одного боку, вони є індикатором фінансової стійкості (оцінюють потенціал внутрішніх джерел фінансування), а з іншого – показником прибутковості (відображають фактичну та потенційну прибутковість підприємства).

Таблиця 1.2 – Напрями оперативної діагностики фінансового стану промислового підприємства

Напрямок діагностики	Сутність напрямку	Обґрунтування інформативності для оперативної діагностики
Платоспроможність підприємства	здатність підприємства своєчасно погашати свої короткострокові зобов'язання.	дозволяє визначити ризик неплатоспроможності в короткостроковій перспективі та потребу в додатковому фінансуванні.
Фінансова стійкість	здатність підприємства зберігати свою ліквідність та платоспроможність у довгостроковій перспективі.	дозволяє визначити загальний стан фінансового здоров'я підприємства та його здатність протистояти негативним зовнішнім впливам.
Ділова активність	інтенсивність використання активів підприємства для генерації доходів.	дозволяє визначити ефективність використання ресурсів підприємства та виявити резерви для збільшення прибутку.
Прибутковість діяльності підприємства	здатність підприємства генерувати прибуток.	дозволяє визначити ефективність діяльності підприємства та його здатність до самофінансування.
Грошові потоки підприємства	рух грошових коштів в підприємстві.	дозволяє оцінити ліквідність підприємства, його здатність генерувати грошові кошти та фінансувати свою діяльність.

Джерело: розробка автора з використанням даних [7].

Кожен із зазначених напрямів оцінки фінансового стану має свої специфічні показники. Наприклад, для оцінки фінансової незалежності використовуються коефіцієнти автономії, маневреності власного капіталу та забезпеченості оборотних активів власним капіталом. Платоспроможність оцінюється за допомогою коефіцієнтів покриття, відновлення (втрати) платоспроможності та модель Альтмана. Для оцінки ділової активності на оперативному рівні

застосовується коефіцієнт оборотності оборотних активів. Найважливішими показниками для ефективного функціонування підприємства є чистий прибуток, рентабельність активів, додана вартість, чистий грошовий потік та коефіцієнт достатності чистого грошового потоку.

Запропонований підхід до оперативної діагностики фінансового стану промислового підприємства поєднує в собі як традиційні інструменти фінансового аналізу (такі як коефіцієнт автономії та коефіцієнт покриття), так і менш поширені, але інформативні показники (додана вартість, коефіцієнт ліквідності грошового потоку, співвідношення темпів зростання). Особливий акцент робиться на оцінці результативності діяльності підприємства, яка включає не лише стандартні коефіцієнти рентабельності, а й порівняльний аналіз темпів зростання чистого прибутку та активів, а також розрахунок доданої вартості.

Підсумовуючи результати проведеного нами дослідження, можна зробити висновок, що діагностика фінансового стану підприємства є послідовністю здійснюваних процесів. Розглянемо кожен з цих етапів більш детально, використовуючи рис. 1.1.

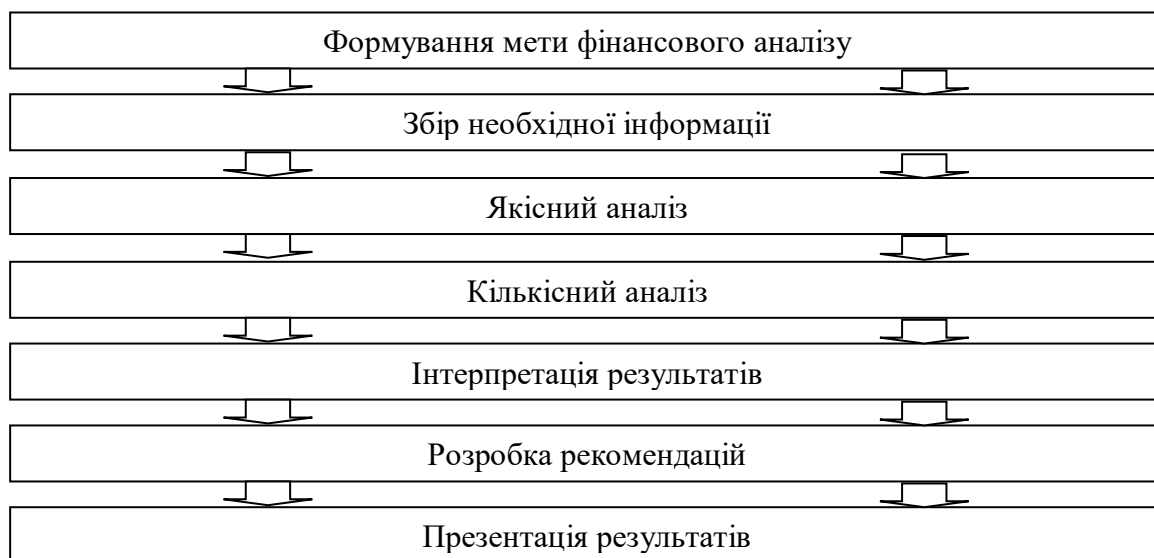

Рисунок 1.1 – Послідовність етапів проведення діагностики фінансового стану підприємства

Джерело: власна розробка автора

Формулювання мети фінансового аналізу є фундаментальним етапом дослідження фінансового стану підприємства. Це не просто визначення напрямку дослідження, а й створення теоретичної основи для подальших аналітичних процедур.

Мета фінансового аналізу – це конкретно сформульоване завдання, яке визначає цілі дослідження та напрямки аналізу фінансової інформації. Вона формулюється з урахуванням теоретичних положень фінансового менеджменту та конкретних особливостей підприємства, повинна бути конкретною, доступною для розуміння всіма зацікавленими сторонами, релевантною до стратегічних цілей підприємства та піддаватися кількісній або якісній оцінці для визначення ступеня її досягнення.

Етап збору необхідної інформації є ключовим у процесі фінансової діагностики підприємства. Саме від повноти та достовірності зібраних даних залежить об'єктивність і точність подальшого аналізу.

Збір інформації – це систематичний процес накопичення фінансових даних, які необхідні для оцінки фінансового стану підприємства. Цей етап передбачає не лише збирання первинних даних з бухгалтерської звітності, але й додаткової інформації, яка може бути корисною для розуміння фінансових процесів [8].

Основним джерелом інформації для фінансового аналізу є бухгалтерська звітність підприємства. Крім бухгалтерської звітності, додатковими джерелами інформації можуть бути: плани і бюджети (стратегічні плани розвитку підприємства, бюджети доходів і витрат, інвестиційні плани); договори (договори з контрагентами, кредитні договори, договори оренди тощо); внутрішня документація (звіти про результати діяльності підрозділів, аналітичні матеріали, презентації для інвесторів); зовнішня інформація (ані про галузь, в якій працює підприємство, дані про конкурентів, макроекономічні показники).

Кількісний аналіз дозволяє об'єктивно оцінити фінансовий стан підприємства за допомогою числових показників. Суть кількісного аналізу полягає у розрахунку та аналізі фінансових коефіцієнтів, які відображають різні аспекти діяльності підприємства, такі як ліквідність, платоспроможність,

фінансова стійкість, рентабельність та ефективність використання активів. Ці коефіцієнти дозволяють порівняти фінансовий стан підприємства з галузевими стандартами, іншими підприємствами або плановими показниками.

Етап кількісного аналізу включає в себе кілька під етапів, саме:

- вибір фінансових показників - обираються ключові фінансові показники, які найбільш повно характеризують фінансовий стан підприємства з урахуванням мети аналізу;
- розрахунок фінансових коефіцієнтів – відповідно на основі обраних показників розраховуються фінансові коефіцієнти;
- аналіз динаміки коефіцієнтів у часі – вивчається зміна коефіцієнтів за кілька звітних періодів для виявлення тенденцій;
- порівняльний аналіз – порівнюються розраховані коефіцієнти з галузевими середніми, показниками конкурентів або плановими значеннями;
- інтерпретація результатів – оцінюється значення отриманих коефіцієнтів та формулюються висновки щодо фінансового стану підприємства.

Таким чином, кількісний аналіз є важливим інструментом для оцінки фінансового стану підприємства. Він дозволяє отримати об'єктивну і кількісну оцінку фінансової діяльності та виявити тенденції розвитку, що є необхідним для прийняття ефективних управлінських рішень.

Важливою складовою фінансової діагностики, яка дозволяє вийти за межі кількісних показників і оцінити фінансовий стан підприємства з погляду його внутрішніх і зовнішніх факторів є якісний аналіз. Цей етап передбачає детальне вивчення фінансової звітності, аналіз тенденцій, порівняння з галузевими стандартами та іншими підприємствами, а також оцінку впливу різних факторів на фінансові результати. Метою якісного аналізу є отримання глибшого розуміння причин, що зумовили той чи інший фінансовий стан підприємства. Він допомагає виявити не тільки фактичні результати діяльності, а й потенційні ризики та можливості.

Залучення експертів, проведення сценарного аналізу та застосування SWOT-матриці, а також порівняння з кращими компаніями галузі (бенчмаркінг) є

ключовими методами якісного аналізу, які дозволяють не тільки оцінити поточний фінансовий стан підприємства, але й передбачити його майбутнє, виявити внутрішні резерви та зовнішні загрози, а також визначити напрямки подальшого розвитку.

Якісний аналіз фінансового стану підприємства передбачає комплексний підхід, що включає залучення експертів з різних галузей для оцінки його діяльності, моделювання різних сценаріїв розвитку подій, щоб передбачити потенційні ризики та можливості, а також порівняння з кращими компаніями галузі за допомогою SWOT-аналізу [19].

Інтерпретація результатів фінансового аналізу є ключовим етапом, який дозволяє не лише виявити відхилення від планових показників або галузевих стандартів, але й проникнути в їхню сутність, зрозуміти причини, що їх спричинили. Глибоке розуміння цих причин є основою для розробки ефективних рекомендацій, які можуть стосуватися як довгострокових стратегічних напрямків розвитку підприємства, так і повсякденної операційної діяльності. Ефективна презентація результатів аналізу, побудована на чіткій візуалізації даних та логічному викладі висновків, дозволяє зацікавленим сторонам не лише зрозуміти суть виявлених проблем, але й оцінити запропоновані рішення та прийняти обґрунтовані управлінські рішення, спрямовані на підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства.

Таким чином, діагностика фінансового стану підприємства є невід'ємною частиною ефективного управління. Глибокий аналіз дозволяє виявити не лише загальні тенденції розвитку бізнесу, а й конкретні вузькі місця, які потребують додаткової уваги. Завдяки цьому, менеджмент отримує цінну інформацію для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію бізнес-процесів, підвищення прибутковості та зниження ризиків. Більш того, регулярна діагностика фінансового стану дозволяє своєчасно виявляти потенційні загрози та можливості, що відкриваються перед підприємством, і таким чином, сприяє розробці більш гнучкої та адаптивної стратегії розвитку.

РОЗДІЛ 2

ОПЕРАТИВНА ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЖКГ ТОВ «ЕСІ БІЛОПІЛЛЯ»

2.1 Коротка організаційно-економічна характеристика ТОВ «есі Білопілья»

Юридична особа ТОВ «есі Білопілья», яке є об'єктом нашого магістерського дослідження зареєстровано в новому статуті 12.10. 2021 року за адресою: Сумська область, Сумський район, місто Білопілья з першопочатковим статутним капіталом 100000 грн.

Товариство з обмеженою відповідальністю ТОВ «есі Білопілья» створене за взаємною згодою двох засновників:

- Комунальне підприємство Білопільської міської ради «Теплосервіс Білопілья»;
- Акціонерне товариство «Народна енергетічка», яке знаходиться за адресою: Словачька республіка, місто Братислава.

На підставі рішення Білопільської міської ради згідно договору з КП «Теплосервіс Білопілья» товариство здійснює управління майном комунальної власності, переданим на правах оренди. Частка комунального підприємства Білопільської МР «Теплосервіс Білопілья» в статутному капіталі підприємства складає 20%, а 80 % від загальної вартості статутного капіталу належать акціонерному товариству «Народна енергетічка».

Товариство «есі Білопілья» створене з метою задоволення суспільних та господарських потреб шляхом систематичного здійснення виробничої господарської діяльності в порядку, визначеному законодавством України, та отримання прибутку і задоволення економічних і соціальних інтересів трудового колективу Товариства та територіальної громади міста.

Основним видом діяльності за КВЕД є 35.30 Постачання пари, гарячої води та кондиційованого повітря, крім цього статутним видами діяльності є інші:

- 25.21 Виробництво радіаторів і котлів центрального опалення
 - 25.29 Виробництво інших металевих баків, резервуарів і контейнерів
 - 41.20 Будівництво житлових і нежитлових будівель
 - 42.21 Будівництво трубопроводів
 - 42.99 Будівництво інших споруд
 - 43.21 Електромонтажні роботи
 - 43.22 Монтаж водопровідних мереж, систем опалення та кондиціонування
 - 43.29 Інші будівельно-монтажні роботи
 - 43.91 Покрівельні роботи
 - 43.99 Інші спеціалізовані будівельні роботи
 - 46.74 Оптова торгівля залізними виробами, водопровідним і опалювальним устаткуванням і приладдям до нього
 - 46.90 Неспеціалізована оптова торгівля
 - 47.11 Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами
 - 47.19 Інші види роздрібної торгівлі в неспеціалізованих магазинах
 - 71.12 Діяльність у сфері інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування в цих сферах
 - 81.10 Комплексне обслуговування об'єктів
 - 81.22 Інша діяльність із прибирання будинків і промислових об'єктів
- В своїй діяльності Товариство керується чинним законодавством України, рішеннями Білопільської міської ради, Статутом та іншими внутрішніми актами (правилами, регламентами, положеннями) товариства, а також рішеннями його органів, прийнятих у відповідності до їх компетенції у встановленому порядку.
- Білопільська міська рада має право участі в кадрових, майнових та управлінських питаннях.

Вищим органом товариства є Загальні збори учасників, які скликаються не рідше одного разу на рік, рішення яких приймаються простою більшістю голосів. Захист прав учасників, контроль і регулювання діяльності виконавчого органу товариства здійснює Наглядова рада, яка складається з 50 осіб: по одному представнику від учасників товариства та трьох представників Білопільської міської ради.

Одноособовим виконавчим органом товариства є директор.

Посадовими особами товариства являються – директор, його заступник та працівники, які перебувають у штатному розписі товариства.

Загальну структуру управління представлено наступним чином (рис. 2.1).

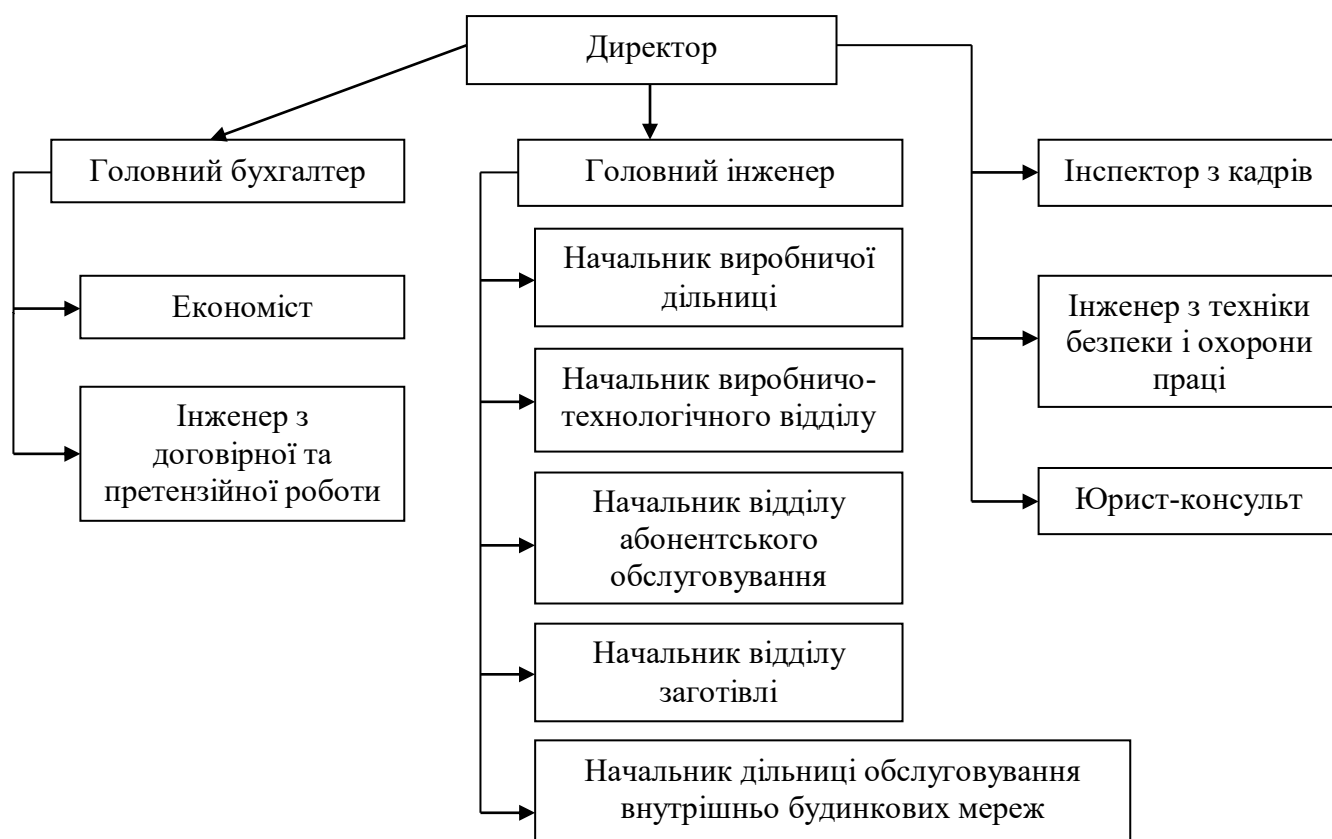

Рисунок 2.1 – Схема структури управління

Джерело: розробка автора на основі штатного розпису ТОВ «есі Білопілья»

Структура управління тісно пов'язана із організаційною структурою. Вони в сукупності характеризують як розподіляються повноваження, адмініструються рішення і взаємодіють різні підрозділи. Організаційна структура визначає

розподіл праці, ієрархію підпорядкування, координацію дій для досягнення спільних цілей, та спеціалізацію в розподілі функцій між різними підрозділами.

Рисунок 2.2 – Організаційна структура ТОВ «есі Білопілья»

Джерело: розробка автора на основі штатного розпису

Як видно з проведених досліджень, ТОВ «есі Білопілья» має лінійну організаційно-управлінську структуру, яка характеризується простим ієрархічним підпорядкуванням.

Правильно побудовані структури дозволяють підприємству уникнути дублювання функцій, підвищити швидкість прийняття управлінських рішень, дозволяють підприємству масштабуватися і розвиватися.

Персонал промислового підприємства – це сукупність усіх працівників, зайнятих в операційно-управлінських процесах, які забезпечують безперебійне його функціонування. Від кількісного і якісного складу працівників,

інтенсивності і ефективності їх використання залежить результативність діяльності підприємства в цілому.

Динаміку чисельності і рівень використання персоналу в ТОВ «есі Білопілля» наведено в наступній таблиці.

Таблиця 2.1 – Динаміка чисельності працівників та їх зайнятості

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±	
				Абсолютне, одиниць	Відносне, %
Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб	47	42	52	+5	+10,6
Кількість відпрацьованих людино-годин	98512	86608	103596	+5084	+5,2
Кількість відпрацьованих днів	262	258	249	+13	+5,0
Фонд оплати праці, тис. грн.	6345,0	4939,2	9590,7	+3245,7	+51,2
Середньомісячна заробітна плата 1 працівника, тис. грн.	11250,0	9800,0	15370,0	+4120,0	+36,6

Джерело: розраховано автором з використанням даних звітності підприємства – форми № 1-підприємництво Структурне обстеження підприємства

Дані таблиці показують, що в чисельності персоналу спостерігається позитивна динаміка, пропорційно змінні чисельності працюючих (+10,6 %) збільшилася і кількість відпрацьованих днів – на 5%. Більш динамічними темпами збільшився фонд заробітної плати і середньорічний розмір матеріальної винагороди за працю кожному працівнику.

На промисловому підприємстві кожна категорія персоналу виконує свої завдання які сприяють досягненню загальних цілей підприємства, своєчасності виконання замовлень, дотриманню технологічних стандартів та забезпечення прибутковості. Персонал за виконуваними функціями ділиться на основні категорії: керівний персонал, інженерно-технічний, виробничий, обслуговуючий, допоміжний тощо.

При змінній чисельності робітників, їх питома вага в структурі персоналу зменшилася на 7,8 п.п. за рахунок структурних зрушень і зміни чисельності спеціалістів, службовців і іншого персоналу.

Крім постійних працівників, до штату зараховуються на опалювальний період сезонні працівники: машиністи (кочегари) котелень, яких в структурі товариства налічується чотири одиниці (вул. Спаська, вул. Старокутивська, вул. Гагаріна та вул. Маяковського) та оператори котелень: вул. Соборна, вул. Олеся та вул. Ковпака. В середньому потреба в таких працівниках з врахуванням підмінних штатних одиниць складає 25 осіб.

Таблиця 2.2 – Динаміка структури чисельності персоналу за категоріями

Категорії персоналу	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±	
	Кількість, осіб	Питома вага, %	Кількість, осіб	Питома вага, %	Кількість, осіб	Питома вага, %	Абсолютне, осіб	Відносне, %
Керівники	8	17,0	7	16,7	8	14,8	0,0	0,0
Спеціалісти	7	14,8	7	16,7	9	16,7	+2	+28,6
Службовці	3	6,4	4	9,5	4	7,4	+1	+33,3
Робітники	28	59,7	21	52,3	28	51,9	0,0	0,0
Інший персонал	1	2,1	2	4,8	5	9,2	+4	в 4 р.
Разом	47	100,0	42	100,0	54	100,0	+7	+14,9

Джерело: розраховано автором з використанням аналітичної довідки підприємства

Засоби і предмети праці є важливою складовою ресурсного потенціалу, вони забезпечують безперебійну роботу енергетичного підприємства та ефективне виробництво теплової енергії. Засоби виробництва енергетичного підприємства включають: будівлі і споруди (енергоблоки, підстанції, котельні), обладнання (котли, насоси, трансформатори, генератори), транспортні засоби, допоміжні засоби, інші матеріальні та нематеріальні ресурси.

Про нарощування виробничих потужностей свідчать дані наступної таблиці (табл. 2.3), за якими видно, що балансова (первісно оприбуткована) вартість нематеріальних активів зросла на 52,1 грн., а основних засобів – на 831,1 грн. Рівень зношеності основних засобів зріс з 4,9 до 23,9 %, що говорить про те, що в основному з 2021 року ТОВ «есі Білопілья» працює на новому обладнанні. Однак темпи нарахування зносу перевищують темпи оновлення основних фондів, що

говорить про нецільове використання фонду накопиченої амортизації і звуженому відтворенню засобів виробництва.

Таблиця 2.3 – Динаміка обсягів якісного стану необоротних ресурсів

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±
Нематеріальні активи, первісна вартість, тис. грн.	62,0	92,1	114,1	+52,1
Сума зносу, тис. грн.	0,0	17,2	36,7	+36,7
Рівень зношеності, %	0,0	18,7	32,2	+32,2
Залишкова вартість, тис. грн.	62,0	74,9	77,4	+15,4
Первісна вартість основних засобів, тис. грн.	5095,1	7704,9	5926,2	+831,1
Сума зносу, тис. грн.	250,8	1405,4	1416,8	+1160,0
Рівень зношеності, %	4,9	18,2	23,9	+19,0
Залишкова вартість, тис. грн.	4844,3	6299,5	4509,4	-334,9

Джерело: розраховано автором з використанням даних звітності підприємства – форми №1 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Оборотні фонди є частиною виробничих фондів, від рівня забезпеченості і динаміки авансованих в них ресурсів залежить успішність підприємницького бізнесу.

Таблиця 2.4 – Динаміка оборотних фондів та витратомісткості виробництва

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±
Операційні витрати, тис. грн.	440,6	35177,1	41133,2	+40692,6
Авансований капітал в оборотні ресурси, тис. грн.	482	28822,4	26344	+25862,3
Витратомісткість товарообігу, грн. на 100 грн.	342,1	123,7	111,8	-230,3

Джерело: розраховано автором з використанням даних звітності підприємства – форми № 1-м Баланс (Звіт про фінансовий стан) та форми № 2-м Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

З нарощуванням обсягів надання послуг і передачі функції теплопостачання міста Білопілля на досліджуване нами підприємство зросли як операційні витрати, так і вартість авансованого капіталу в оборотні активи. Проте зі зміною обсягів виробництва системно зменшується витратомісткість товарообігу підприємства за

рахунок, перш за все, питомих постійних витрат.

ТОВ «есі Білопільля» є енергетичним підприємством системи житлово-комунального господарства, основною місією якого є надання послуг з теплопостачання юридичним суб'єктам різних форм власності і фізичним особам м. Білопільля. Динаміка обсягу наданих послуг у вартісному вимірюванні і їх структуру відображено в наступній таблиці.

Таблиця 2.5 – Динаміка і структура споживання теплоенергії

Назва споживача	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2022 р., ±	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, одиниць	Відносне, %
Населення	3906,5	52,3	15841,7	54,5	15802,3	48,3	-38,4	-0,2
Міський бюджет	2750,0	36,8	8841,8	30,4	10294,1	31,4	+1452,3	+16,4
Районний бюджет	150,0	2,0	1439,6	5,0	3972,5	12,1	+2532,9	+175,9
Державний бюджет	339,1	4,5	1819,9	6,3	1451,1	4,4	-368,8	-20,3
Інші споживачі	323,7	4,4	1123,5	3,8	1236,6	3,8	+113,1	+10,1
Всього по теплопостачанню	7469,3	100,0	29066,5	100,0	32756,6	100,0	+3690,1	+12,7

Джерело: розраховано автором з використанням аналітичної довідки підприємства та форми № 1-підприємництво Структурне обстеження підприємства

Для порівняння в цьому, і в багатьох інших розрахунках, ми взяли останні два роки дослідження, оскільки в 2021 році досліджуване підприємство як самостійна виробнича одиниця утворена в кінці (листопаді-грудні) року.

В 2023 році в порівнянні з попереднім періодом вартість реалізованих послуг з теплопостачання по місту зросла на 12,7 %.

Зменшення на 20,3 % користувачів послуг, які фінансуються з державного бюджету, при певній зміні тарифів, населення також отримує послуг з теплопостачання дещо менше, що пов'язано з зовнішньополітичною ситуацією територій прикордоння розташовування з країною агресором, що не могло не відобразитися на фінансово-економічному стані нещодавно створеного підприємства.

2.2 Аналіз динаміки і структури активів ТОВ «есі Білопілья»

Фінансово-економічну діагностику стану підприємства необхідно починати з дослідження балансу, його динаміки за авансованим капіталом взагалі і кожним складовим елементом ресурсів (майнових і фінансових), структури і структурних змін. Це дасть можливість визначити базову основу для послаблення (зменшення впливу) негативних факторів, посилення позитивних тенденцій і реалізації стратегічних можливостей.

Аналіз активу балансу – це ключовий етап у оцінці фінансового стану підприємства. Він дозволяє отримати детальну інформацію про структуру активів, їхню ліквідність та ефективність використання.

З метою підвищення ефективності управління активами, які представляють наявні ресурси підприємства на конкретну дату, потрібно перш за все визначити частку основних засобів, наявність довгострокових фінансових і інвестиційних вкладень, оцінити співвідношення необоротних і оборотних активів.

Оцінку ресурсної бази підприємства ТОВ «есі Білопілья» проведемо за даними аналітичної таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Динаміка і структура активів

Статті активів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від: ±			
							2021 р.	2022 р.		
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %	Структури, п.п.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
I.Необоротні активи										
Нематеріальні активи	62,0	1,1	74,9	0,3	77,4	0,3	+15,4	+2,5	+3,3	0,0
Первісна вартість	62,0	1,1	92,1	x	114,1	x	+52,1	+22,0	+23,9	0,0
Накопичена амортизація	-	-	17,2	x	36,7	x	+36,7	+19,5	+113,4	0,0
Незавершені капітальні інвестиції	102,3	1,9	1638,1	5,5	1906,5	5,8	+1804,2	+268,4	+16,4	+0,3

Продовження таблиці 2.6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Основні засоби										
- первісна вартість	5095,1	х	7704,9	х	5926,2	х	+831,1	-1778,7	-23,1	х
- знос	250,8	х	1405,4	х	1416,8	х	+1166,0	+11,4	+0,8	х
Усього за розділом І	5008,6	91,2	8012,5	26,9	6493,3	19,8	+1484,7	-1519,2	-19,0	-7,1
II. Оборотні активи										
Запаси	107,3	2,0	1113,0	3,7	1011,2	3,1	+903,9	-101,8	-9,1	-0,6
- в т.ч. готова продукція	-	-	612,8	2,1	0,1	0,0	+0,1	-612,7	-99,9	-2,1
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	100,4	1,8	5808,5	19,5	8521,2	25,9	+8420,8	+2712,7	+46,7	+6,4
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	-	-	18,8	0,1	574,5	1,7	+574,5	+55,7	в 29,5р.	+1,6
Інша поточна дебіторська заборгованість	66,7	1,2	10346,4	34,7	539,3	1,6	+472,6	-9807,1	-94,8	-33,1
Гроші та їх еквіваленти	143,5	2,6	666,2	2,2	1281,2	3,9	+1137,7	+615,0	+92,3	+1,7
Витрати майбутніх періодів	5,9	0,1	13,4	0,0	11613,5	35,4	+11607,6	+11600,1	в 865,7р.	+35,4
Інші оборотні активи	58,2	1,1	3856,1	12,9	2803,4	8,6	+2745,2	-1052,7	-27,3	-4,3
Усього за розділом II	482,0	8,8	28822,4	73,1	26344,3	80,2	+25862,3	+4521,9	+20,7	+7,1
Баланс	5490,6	100,0	29834,9	100,0	32837,6	100,0	+27347,0	+3002,7	+10,1	±47,5
Припадає на 1000 грн. необоротних активів оборотних, грн.	96,2		2723,5		4057,2		+3961,0	+1333,7	+49,0	х

Джерело: розраховано автором з використанням даних звітності підприємства – форми № 1-м Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Оцінити, наскільки збалансована структура активів та її відповідність характеру діяльності досліджуваного підприємства дозволить визначення питомої ваги окремих груп активів в загальній структурі балансу.

За даними таблиці видно, що з 2022 року, періоду коли ТОВ «есі Білопілья» стало повнофункційним енергетично-комунальним підприємством, найвищу

питому вагу в складі необоротних активів займають основні засоби, а в структурі оборотних активів найвища частка належить коштам в розрахунках – дебіторській заборгованості. З попереднього звітнього року загальна сума оборотних активів в 3-4 рази перевищує вартість необоротних. На 1000 грн. необоротних активів припадає в 2021 році 96,2 грн., а в 2023 році 4057,2 грн., що на 49,0 % вище в порівнянні в 2022 роком.

Порівняння структури активу за різні періоди дозволяє виявити тенденції в структурних зрушення за досліджуваний період.

Аналіз показав, що за розділами структурні зміни є незначними і складають $\pm 7,1$ п.п. на користь оборотних активів, а в розрізі окремих груп (статей) структурні зрушення складають $\pm 49,5$ п.п., в найбільшій мірі це стосується складових розділу оборотних активів, таких як поточна дебіторська заборгованість та витрати майбутніх періодів.

Абсолютний та відносний аналіз відхилень показав, що в 2023 році в порівнянні з 2022 роком загальна сума активів підприємства зросла на 3002,7 тис. грн., що у відсотковому відношенні складає +10,1 %. В розрізі основних підрозділів спостерігається протилежний характер змін. Необоротні активи зменшились на 1519,2 тис. грн., а оборотні зросли на 4521,9 тис. грн., що в відносному відхиленні складає відповідно -19,0 та + 20,7 % %.

Оборотні активи є найбільш мобільними в кругообороті, найактивніше беруть участь в генеруванні прибутку підприємства, і являються основним засобом покриття фінансових зобов'язань.

Здатність активів бути швидко перетвореними у грошові кошти без значних втрат їх вартості називається ліквідністю. Ліквідність є важливим індикатором фінансової стійкості окремого підприємства і енергетично-комунальної галузі в цілому, при розширенні масштабів дослідження.

Активи мають різний рівень ліквідності, чим більш ліквідний актив, тим швидше і з меншими затратами можна перетворити його в платіжний ресурс. За ліквідністю активи можна поділити на чотири групи: абсолютноліквідні, швидколіквідні, помірноліквідні та активи групи покриття.

Динаміку і склад активів за ліквідністю ТОВ «есі Білопілля» можна представити в наступній таблиці.

Таблиця 2.7 – Динаміка і структура активів за рівнем ліквідності

Показники	Умовні позначення	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2022 р., ±	
		Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	2021 р.	2022 р.
Найбільш ліквідні активи	A ₁	143,5	29,8	666,2	3,1	1281,2	4,9	+1137,7	+615,0
Активи, що швидко реалізуються	A ₂	167,1	34,6	16173,7	74,1	9635,0	36,6	+9467,9	-6538,7
Активи, що реалізуються повільно	A ₃	58,2	12,1	3856,1	17,7	2803,4	10,6	+2745,2	-1052,7
Активи, що важко реалізуються	A ₄	113,2	23,5	1126,4	5,1	12624,7	47,9	+12511,5	+11498,3
Усього оборотних активів	x	482,0	100,0	21822,4	100,0	26344,3	100,0	+25862,3	+4521,9

Джерело: розраховано автором з використанням даних звітності підприємства – форми № 1-м Баланс (Звіт про фінансовий стан)

За ліквідністю ми активи поділили на чотири групи: найбільш ліквідні, до яких ми віднесли грошові кошти в касі і на банківських розрахунках. До групи активів, що швидко реалізуються, нами віднесено залишки коштів в розрахунках, які «осіли» в різних видах дебіторської заборгованості. До важкореалізованих активів ми включили суми інших оборотних активів. Запаси і витрати майбутніх періодів включили в групу активів, що важко реалізується.

За даними таблиці видно, що найвищу питому вагу в дослідженому підприємстві в балансі займають активи, що швидко реалізуються, особливо виділяється як в абсолютному вираженні, так і в структурному співвідношенні 2022 рік. В звітному періоді їх питома вага з 74,1 % знизилась до 36,6 %, а сума із 16173,7 тис. грн. зменшилась до 9635,0 тис. грн. Натомість збільшились залишки активів, що важко реалізується, які відповідно склали 47,9 % і 12624,7 тис. грн.

Дебіторська заборгованість – це частина активів підприємства, сума грошових коштів, яку підприємство очікує отримати від своїх клієнтів за надані послуги з теплопостачання.

Зміст дебіторської заборгованості полягає в тому, що вона відображає:

- рівень ліквідності підприємства;
- ефективність управління оборотним капіталом;
- кредитні ризики в частині безнадійного повернення боргу.

Динаміку і структуру дебіторської заборгованості відобразимо в таблиці.

Таблиця 2.8 – Динаміка і структура дебіторської заборгованості

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2022 р., ±	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, одиниць	Відносне, %
Дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги	100,4	60,1	5808,5	35,9	8521,2	88,4	+2712,7	+46,7
Заборгованість за розрахунками з бюджетом	-	-	18,8	0,1	574,5	6,0	+555,7	в 30 р.
Інша поточна дебіторська заборгованість	66,7	39,9	10346,4	64,0	539,3	5,6	-9807,1	-33,1
Разом	167,1	100,0	16173,7	100,0	9635,0	100,0	-6538,7	-40,4

Джерело: розраховано автором з використанням даних звітності підприємства – форми № 1-м Баланс (Звіт про фінансовий стан)

За даними таблиці видно, що сума дебіторської заборгованості в 2023 році в порівнянні в 2022 роком зменшилась на 6538,7 тис. грн., або 40,4 %. Це відбулося за рахунок зменшення залишку іншої поточної заборгованості, не пов'язаної з основною операційною діяльністю. За рахунок зменшення іншої дебіторської заборгованості в абсолютному вираженні на 9807,1 тис. грн. (-33,1 %) змінилась і вся структура боргу. Питома вага іншої поточної дебіторської заборгованості зменшилась з 64% в 2022 році до 5,6 % в 2023 році. На відміну від інших видів

заборгованості зростає як сума, так і частка в загальній вартості величини дебіторської заборгованості за теплокомунальні послуги.

Як розгортається інтенсивність руху дебіторської заборгованості за розрахунками за основними послугами представлено в наступній таблиці.

Таблиця 2.9 – Динаміка і структура дебіторської заборгованості за житлово-комунальні послуги

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2022 р., ±	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, одиниць	Відносне, %
Дебіторська заборгованість за теплопостачання:								
в т.ч.:								
Населення	-	-	4547,3	78,3	6343,6	74,4	+1796,3	+39,5
Міський бюджет	-	-	(119,2)	(2,1)	(130,6)	(1,5)	-11,4	-
Районний бюджет	-	-	(33,4)	(-0,6)	(40,7)	(0,5)	-7,3	-
Державний бюджет	-	-	(101,1)	(1,7)	(12,8)	(0,1)	+88,3	-
Інші споживачі	-	-	1514,9	26,1	2361,7	27,7	+846,8	+55,9
разом	0,0	0,0	5808,5	100,0	8521,2	100,0	+2712,7	+46,7

Джерело: розраховано автором з використанням даних аналітичної довідки ТОВ «есі Білопілья»

В структурі дебіторської заборгованості за теплопостачання, яке є предметом розрахунків зі споживачами, найвища частка належить заборгованості населення перед ТОВ «есі Білопілья».

Дана категорія споживачів розраховується за отримані послуги в 2022 році на 71,3 %, а в 2023 році – на 68,8%.

Досить висока частка боргу належить іншим споживачам: комунальним, приватним та іншим підприємницьким структурам і фізичним особам, крім населення.

Крім заборгованості за надані послуги ТОВ «есі Білопілья» має борги з державного і місцевого бюджетів з дотації на відшкодування різниці в тарифах,

що ускладнює своєчасність розрахунків з постачальниками та стримує інноваційно-інвестиційний розвиток досліджуваного підприємства.

В зв'язку з тим, що ТОВ «есі Білопілья» погано здійснювало свою операційну діяльність в кінці 2021 року, багато порівнянь, в тому числі в даній таблиці ми проводимо за 2022-2023 роки, період повноцінної роботи підприємства.

Аналіз дебіторської заборгованості є важливим інструментом для оцінки фінансового стану підприємства та ефективності його діяльності. Завдяки аналізу можна:

- виявити проблеми з ліквідністю;
- оцінити ефективність кредитної політики;
- зменшити ризики фінансових втрат в результаті неповернення дебіторської заборгованості;
- оптимізувати управління оборотними активами.

За показниками таблиці проведемо аналіз дебіторської заборгованості.

Таблиця 2.10 – Показники оцінки дебіторської заборгованості підприємства

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±
Сума дебіторської заборгованості, тис. грн.	167,1	16173,7	9635,0	-6538,7
Чистий дохід (виручка), тис. грн.	124,3	27087,5	31805,9	+4718,4
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	0,74	1,67	3,30	+1,63
Термін кредиту покупцям, днів (період погашення дебіторської заборгованості)	493,2	218,6	110,6	-108,0
Питома вага дебіторської заборгованості в оборотних активах, %	34,7	73,8	36,6	-37,2
Коефіцієнт закріплення оборотних активів у дебіторську заборгованість	2,88	1,35	2,73	+1,38
Частка заборгованості більше одного року, %	x	28,3	31,2	+2,9 п.п.

Джерело: розраховано автором з використанням даних звітності підприємства – форми № 1-м Баланс (Звіт про фінансовий стан) та форми № 2-м Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

За даними таблиці можна зробити висновок, що коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості має позитивну тенденцію як і середній термін її

погашення. Вищеназвані показники в 2023 році змінилися в порівнянні з 2022 роком відповідно на +1,63 рази та на - 108,0 днів. Однак залишаються досить низькими для підприємств теплокомунального господарства.

Навіть при середньому (найнижчому) терміні інкасації боргу 110,6 днів, платіжна дисципліна не є досконалою, це свідчить, що лише через 110 днів споживач розрахується за отриману послугу.

Питома вага дебіторської заборгованості в загальній сумі оборотних активів складає 37,2 %, а коефіцієнт закріплення оборотних активів в ресурсах авансованих в оборотний капітал складає 2,73. Частка заборгованості з фактичним терміном погашення більше одного року зросла до 31,2 %, що пов'язано з неефективною кредитною політикою і фінансовими труднощами клієнтів та споживачів.

Без вжиття відповідних заходів посилення контролю за системою розрахунків підвищиться рівень кредитних ризиків підприємства.

Отже, дебіторська заборгованість є важливим елементом бухгалтерського обліку і фінансової звітності підприємства. Її аналіз дозволяє оцінити рівень фінансової стійкості підприємства, ідентифікувати потенційні ризики, а також поглибити аналіз ефективності оборотних активів.

Ефективність використання оборотних фондів є одним з ключових показників фінансової стабільності та прибутковості комунального підприємства. Вона характеризує швидкість обертання коштів, залучених в оборотні активи, та їх віддачу.

Висока ефективність використання оборотних активів свідчить про те, що підприємство ефективно управляє своїми оборотними активами, мінімізує витрати на їх утримання та забезпечує швидку окупність послуг.

Аналіз ефективності використання оборотних фондів дозволяє:

- оцінити фінансову стійкість підприємства;
- виявити резерви прибутковості;
- удосконалити систему управління оборотними активами.

Для оцінки ефективності використання оборотних фондів застосовують цілу

систему показників, серед яких основні: коефіцієнт оборотності оборотних фондів; період обороту оборотних фондів; коефіцієнт завантаження оборотних фондів та додаткові, але не менш важливі: рентабельність, норма прибутку, оборотність окремих їх елементів.

Система показників, які характеризують ефективність оборотних фондів, відображена в таблиці 2.11 нашого дослідження.

Таблиця 2.11 – Динаміка і ефективність використання оборотних фондів

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2022 р., ±	
				Абсолютне, одиниць	Відносне, %
Середньорічна вартість оборотних фондів, тис. грн.	171,4	5972,5	10205,3	+4232,8	+70,9
Сума товарообігу, тис. грн.	124,3	27087,5	31805,9	+4718,4	+17,4
Коефіцієнт оборотності оборотних фондів, рази	0,73	4,54	3,12	-1,42	-31,3
Тривалість 1 обороту, днів	500	80,4	117,0	+36,6	+45,5
Коефіцієнт закріплення оборотних фондів	1,38	0,22	0,32	+0,10	+145,8
Норма прибутку, %	5,9	-54,5	-25,6	-19,7 п.п.	
Рентабельність оборотних фондів, % (від операційного прибутку)	+10,4	-55,5	-30,5	-40,9 п.п.	
Рентабельність оборотних фондів, % (від чистого прибутку)	-1,8	-112,8	-41,7	-39,9 п.п.	
Сума одноденного обороту, тис. грн.	0,3	74,2	87,1	+12,9	+17,4
Зміна (±) тривалості 1 обороту, днів	х	х	+36,5	х	х
Вивільнено (-), додатково фондів в 1 оборот, тис. грн.	х	х	+3179,2	х	х

Джерело: розраховано автором з використанням даних звітності підприємства – форми № 1-м Баланс (Звіт про фінансовий стан) та форми № 2-м Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Середньорічна вартість оборотних фондів ТОВ «есі Білопілля» в 2023 році в порівнянні з 2022 роком зросла на 4232,8 тис. грн., або на 70,9 %. Ми порівнюємо два останні роки в цілому ряді досліджень, оскільки в 2021 році підприємство погано працювало з листопада місяця.

Результати проведених розрахунків показують, що за досліджуваний період ефективність використання оборотних фондів в ТОВ «есі Білопільля» погіршилась: коефіцієнт оборотності знизився на 1,42 рази, що означає, що швидкість обертання сповільнилась, а зміна показника тривалості одного обороту показала величину сповільнення – 36,6 дні. Тобто кожен оборот сповільнився на 36,6 дні, при одноденному обороті в сумі 87,1 тис. грн., додатково необхідно було залучити в оборот ТОВ «есі Білопільля» 3179, тис. грн., які виведені з можливостей генерувати прибуток.

Оборотні фонди є більш активними ресурсами, інвестовані в оборотні активи, спроможні активізувати формування прибутку. Ефективне використання оборотних фондів є важливою умовою успішної діяльності будь-якого підприємства. Регулярний аналіз відповідних показників дозволяє виявити проблеми та вирішити заходи щодо їх прискорення, що в кінцевому підсумку призводить до фінансової стійкості та прибутковості підприємства.

До складу виробничих фондів, крім оборотних, відносяться і необоротні – основні засоби, технічні ресурси, які забезпечують виробничо-операційний процес.

Ефективність використання засобів праці теплокомунального підприємства залежить від кількох факторів, що впливають на загальну продуктивність і рентабельність виробництва теплової енергії. Основними факторами, які впливають на ефективність і інтенсивність використання обладнання є його фізичний стан. Використання сучасного, енергоефективного обладнання може значно знизити витрати на виробництво тепла, зменшити ризик аварійності (з усіма витікаючими з цього наслідками).

Основними показниками ефективності використання основних фондів є: фондоддача, фондомісткість, рентабельність, норма прибутку і інші, які характеризують величину ефекту (виручки, наданих послуг, прибутку) в розрахунку на кожну 1000 вартості засобів праці і енергетичних потужностей.

Динаміку показників ефективності використання основних фондів ТОВ «есі Білопільля» представлено в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12 – Показники ефективності використання основних фондів

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р., ± від	
				2021 р.	2022 р.
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	5095,1	6400,0	6815,6	+1720,5	+715,6
Припадає на 100 грн. основних виробничих фондів, грн.					
- вартості наданих послуг	146,6	454,2	480,6	+334,0	+26,4
- виручки від реалізації послуг	2,4	423,2	466,7	+464,3	+43,5
Рентабельність, %					
- від власного прибутку	0,3	-51,8	-45,7	-46,0	+6,1
- від операційного прибутку	-6,1	-101,9	-59,3	-53,1	+42,3
- від чистого прибутку	-6,1	-105,3	-63,9	-57,8	+41,4
Норма прибутку, %	-5,9	-54,5	-25,6	-19,7 п.п.	

Джерело: розраховано автором з використанням даних звітності підприємства – форми № 1-м Баланс (Звіт про фінансовий стан) та форми № 2-м Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

За даними таблиці можна зробити висновок, що рівень ефективності використання основних фондів зріс в 2023 році в порівнянні з попередніми роками за рахунок збільшення суми виручки і обсягу наданих послуг теплопостачання. Зменшилася і сума збитку отриманого на 100 грн. вартості основних фондів.

На ефективність використання основних засобів підприємства впливає багато факторів, серед яких основними є представлені таблиці 2.13.

Таблиця 2.13 – Фактори підвищення ефективності використання основних фондів

Фактори підвищення ефективності	Напрям дії (реалізації) фактора
1	2
Стан обладнання	- Використання сучасного енергоефективного обладнання може значно знизити витрати на виробництво тепла. - Підтримка належного технічного стану устаткування та регулярне техобслуговування продовжують його життєвий цикл і зменшують аварійність.
Технологія управління та автоматизація	Автоматизація процесів управління теплопостачанням дозволяє точніше регулювати подачі тепла і мінімізувати втрати.

Продовження таблиці 2.13

1	2
	Використання систем моніторингу та контролю за споживанням тепла забезпечує кращу адаптацію до потреб споживачів.
Енергоефективність	- Проведення технології відновлення тепла або когенераційних установок (коли одночасно виробляється тепло і електроенергія) допомагає суттєво підвищити ефективність. - Утеплення теплових мереж для зменшення втрат тепла під час транспортування є важливим резервом підвищення ефективності.
Навчання персоналу	- Кваліфікований персонал здатен ефективніше використовувати обладнання та швидше вирішувати технічні проблеми. - Постійне підвищення кваліфікації співробітників забезпечує краще обслуговування засобів праці та підвищує загальну ефективність підприємства.
Рациональне використання ресурсів.	- Оптимальне споживання палива та води в процесі виробництва тепла може зменшити витрати та покращити екологічні показники. - Переорієнтація на альтернативні джерела енергії (сонячні панелі, біомаса) також сприяє зниженню залежності від традиційних джерел зменшення витрат.
Економічні показники	- Постійний аналіз ефективності використання засобів праці дозволяє виявити слабкі місця і вчасно здійснювати необхідні модернізації або заміну обладнання. - Використання фінансових інструментів, таких як лізинг чи інвестиційні програми, може допомогти підприємству оновити обладнання без значних фінансових навантажень.

Джерело: власні спостереження автора

Важливою складовою підвищення ефективності використання ресурсної бази теплокомунального підприємства є його раціональна взаємодія з органами місцевого самоврядування та державними програмами, які можуть підтримувати інвестиції в модернізацію теплокомунального підприємства.

Важливо зазначити, що аналіз активу слід проводити в комплексі з аналізом пасиву балансу та інших фінансових показників для отримання більш повної картини фінансового стану.

2.3 Аналіз пасиву балансу ТОВ «есі Білопілля»

Аналіз пасиву балансу теплокомунального підприємства є необхідним інструментом для оцінки його фінансового стану та прийняття обґрунтованих

управлінських рішень. Регулярний аналіз пасивів дозволяє виявити потенційні проблеми та розробити заходи щодо їх усунення, що в кінцевому підсумку сприяє підвищенню діяльності підприємства.

Пасиви балансу теплокомунального підприємства ТОВ «есі Білопілля» відображають джерела функціонування його діяльності. Аналіз пасивів дає можливість оцінити фінансову стійкість підприємства, його залежність від зовнішніх джерел фінансування та ризику, пов'язані з обслуговуванням боргу.

Для проведення детального аналізу пасивів нами використана фінансова звітність підприємства за період 2021-2023 роки.

Таблиця 2.14 – Динаміка і структура джерел утворення активів ТОВ «есі Білопілля»

Джерела утворення засобів (пасив)	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від			
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	2021 р.	2022 р.		
								Абсолютне, од.	Відносне, %	Структури, п.п.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
I. Власний капітал										
Зареєстрований (пайовий) капітал	100,0	1,8	100,0	0,3	100,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Додатковий капітал	4642,8	84,6	4820,4	16,2	2524,0	7,7	-2118,8	-2296,0	-47,6	-8,5
Непокритий збиток (-)	(311,8)	(5,7)	(7050,9)	(23,6)	(11403,0)	(34,7)	-11091,2	-4352,1	-61,7	-11,1
Усього за розділом I	4431,0	80,7	(2130,5)	(7,1)	(8779,0)	(26,7)	-13210,0	-6648,5	-312,1	-19,6
II. Довгострокові зобов'язання Цільове фінансування	463,8	8,4	4395,2	14,7	4762,7	14,5	+4298,9	+367,5	+8,4	-0,2
III. Поточні зобов'язання										
Поточна кредиторська заборгованість за:										
- товари, роботи, послуги	140,9	9,7	24410,6	81,8	31528,2	96,0	+31387,3	+7117,6	+29,6	+14,2
- розрахунками з бюджетом	14,6	1,0	389,9	1,3	449,1	1,4	+434,5	+59,2	+15,2	+0,1

Продовження таблиці 2.14

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
- розрахунками зі страхування	17,1	1,2	107,2	0,4	685,3	2,1	+668,2	+578,1	в 5,4р.	+1,7
- розрахунками з оплати праці	62,9	4,3	399,3	1,3	563,2	1,7	+60,3	+163,9	+41,1	+0,4
Інші поточні зобов'язання	360,3	24,7	2263,2	7,6	3628,1	11,0	+3267,8	+1364,9	+60,3	+3,4
Усього за розділом III	595,8	10,9	27570,2	92,4	36853,9	112,2	+36258,1	+9283,7	+33,7	+19,8
БАЛАНС	5490,6	100,0	29834,9	100,0	32837,6	100,0	+27347,0	+3002,7	+10,1	±19,8

Джерело: розраховано автором з використанням даних звітності підприємства – форми № 1-м Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Аналізуючи структуру капіталу, який представлено в пасиві балансу, можна відмітити, що вони представлені власним капіталом, довгостроковими зобов'язаннями і поточними зобов'язаннями. Аналіз власного капіталу показав, що за рахунок неперекритого збитку, який накопичився і збільшився в абсолютній величині з 311,8 тис. грн. до 14,4 млн. грн., сукупна вартість власного капіталу має від'ємне значення.

Найвищу питому вагу у структурі пасивів ТОВ «есі Білопілья», і основну складову капіталу підприємства займають поточні зобов'язання. В динаміці поточні зобов'язання зросли з 360,3 тис. грн. (на кінець 2021 р.) до 36853,9 тис. грн. в 2023 році. В структурі поточних зобов'язань найвищу частку в 2022-2023 роках (81,8-96,0 %) займає кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги по телекомунпостачанню. Також зросла питома вага в структурі поточних зобов'язань суми інших поточних зобов'язань, які не пов'язані з поточним рахунками.

Аналіз динаміки і структури заборгованості дозволяє оцінити ризики, пов'язані з обслуговуванням боргу. Велика частка короткострокової заборгованості може створити додатковий тиск на грошові потоки підприємства, а аналіз термінів погашення боргу дозволяє оцінити ризики, пов'язані з можливими труднощами в рефінансуванні.

Серед короткотермінових фінансових зобов'язань ТОВ «есі Білопілья», як відмічалось вище, найвищу частку займає кредиторська заборгованість.

Кредиторська заборгованість – це сума грошей, яку підприємство винне іншим суб'єктам господарювання за надані послуги або отримані товари.

Кредиторська заборгованість має двоякий економічний зміст. З одного боку – це зобов'язання, яке необхідно погасити в короткотерміновому майбутньому. Збільшення кредиторської заборгованості особливо таке інтенсивне як в ТОВ «есі Білопілья» свідчить про фінансові труднощі підприємства. З іншого боку, кредиторська заборгованість – це безкоштовне фінансування діяльності підприємства. Відстрочка платежів дозволяє ефективніше використовувати власні кошти.

Таблиця 2.15 – Динаміка і структура кредиторської заборгованості

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2022 р., ±	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, одиниць	Відносне, %
Кредиторська заборгованість за:								
- товари, роботи, послуги, в т.ч.:	235,5	100,0	24444,5	96,6	31528,2	94,9	+7083,7	+29,0
електроенергія	-	-	308,1	1,2	248,1	0,7	-60,0	-19,5
газ природний	235,5	100,0	13306,1	52,6	20603,9	62,0	+7297,8	+54,8
інші енергоносії	-	-	105,8	0,4	-	-	-105,8	x
- з оплати праці	-	-	329,1	1,3	563,2	1,7	+234,1	+71,2
- зі страхування	-	-	281,1	1,1	685,3	2,1	+404,2	+143,8
- перед бюджетом	-	-	252,3	1,0	449,1	1,3	+196,8	+78,0
Кредиторська заборгованість - всього	235,5	100,0	25907,0	100,0	33225,8	100,0	+6918,8	+27,3

Джерело: розраховано автором з використанням даних звітності підприємства – форми № 1-м Баланс (Звіт про фінансовий стан) та форми № 1-підприємництво Структурне обстеження підприємства

Використавши для аналізу абсолютні показники, – величину кредиторської заборгованості, структуру кредиторської заборгованості за видами зобов'язань можна зробити висновок, що загальна сума зобов'язань в 2023 році зросла на 27,3% в порівнянні з попереднім періодом, а з початком виробництва більш як в

100 разів. В структурі зобов'язань найвищу питому вагу займає заборгованість за товари і послуги – 94,9 %, з яких 62,0% за природний газ.

Основними надавачами послуг ТОВ «есі Білопілья» для трансформації їх в теплову енергію є: ГК «Нафтогаз трейдинг», ТОВ «ГК «Нафтогаз України», ТОВ «СумиГаз», «ТОВ енера».

Аналіз кредиторської заборгованості доповнимо відносними показниками, такими як: коефіцієнт оборотності, середній період погашення заборгованості, частка кредиторської заборгованості в загальній сумі пасивів, рівень співвідношення між дебіторською заборгованістю.

Таблиця 2.16 – Динаміка показників оборотності кредиторської заборгованості

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р., ± від	
				2021 р.	2022 р.
Середня сума кредиторської заборгованості, тис. грн.	235,5	25307,0	33225,8	+32990,3	+7918,8
Загальна сума операційних витрат, тис. грн.	439,7	34959,7	40822,0	+40382,3	+5862,3
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	1,87	1,38	1,23	-0,64	-0,15
Термін погашення кредиторської заборгованості	195,2	264,5	296,7	+101,5	+32,2
Середньорічна сума кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги	235,5	24444,5	31528,2	+31292,7	+708,7
Загальна сума виробничих витрат	106,5	30402,5	34922,4	+34815,9	+4519,9
Коефіцієнт оборотності	0,45	1,24	1,11	+0,66	-0,13
Термін погашення кредиторської заборгованості	811,1	294,4	328,8	-482,3	+34,4
Частка кредиторської заборгованості в загальній сумі авансованого капіталу, %	4,3	81,9	96,0	+91,7	+14,1
Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості	0,71	0,66	0,31	+0,40	+0,35

Джерело: розраховано автором за даними попередніх таблиць та з використанням даних звітності підприємства – форми № 1-м Баланс (Звіт про фінансовий стан) та форми № 2-м Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Великі суми кредиторської заборгованості як в цілому по підприємству, так і безпосередньо по розрахунках за товари і послуги обумовлюють низький рівень

її обортання та великі терміни погашення. Середній термін погашення заборгованості складає майже рік, тоді як нормативний – до трьох місяців, а вся інша переходить в розряд простроченої.

Висока частка кредиторської заборгованості в загальній сумі авансованого капіталу говорить про велику фінансову залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування і є показником критичного фінансового стану.

Основною причиною виникнення критичних сум кредиторської заборгованості могли стати проблеми в управлінні оборотним капіталом, затримки платежів від дебіторів і інші причини.

Співвідношення між дебіторською і кредиторською заборгованістю знизилось від 0,71 до 0,31, що говорить про необхідність вдосконалення системи внутрішнього фінансового контролю.

Основними заходами фінансового менеджменту, направленими на оптимізацію і ефективне управління кредиторською заборгованістю ТОВ «есі Білопільля» мають бути:

- забезпечити більш вигідні умови співпраці з постачальниками;
- досягти балансу між своєчасними платежами та максимальною відстрочкою;
- ведення детального обліку кредиторської заборгованості;
- регулярний аналіз причин виникнення кредиторської заборгованості та розробка заходів щодо її зниження.

Для оцінки здатності ТОВ «есі Білопільля» виконувати свої зобов'язання перед кредиторами, інвесторами та іншими стейкхолдерами необхідно провести аналіз фінансової стійкості.

Показники фінансової стійкості характеризують загальний фінансовий стан підприємства, його здатність витримувати фінансові потрясіння, їх визначають за структурою пасивів.

Аналіз структури пасивів та співвідношення власного і залученого капіталу дозволяє оцінити фінансову надійність підприємства перед потенційними інвесторами. Чим вища частка власного капіталу, тим менше підприємство

залежить від зовнішніх джерел фінансування і є фінансово стійким.

Динаміку і величину показників фінансової стійкості відобразимо в наступній таблиці.

Таблиця 2.17 – Динаміка показників фінансової стійкості

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р., ± від	
				2021 р.	2022 р.
Коефіцієнт автономії	0,81	-0,07	-0,27	-1,08	-0,20
Коефіцієнт фінансової залежності	1,23	-14,00	-3,74	-4,97	+11,26
Співвідношення довгострокових зобов'язань і необоротних активів	0,09	-0,55	-0,73	-0,82	-0,18
Коефіцієнт забезпечення власними ресурсами	-1,06	-0,19	-0,10	+0,96	+0,09
Коефіцієнт концентрації позитивного капіталу	0,92	1,07	1,26	+0,34	+0,19
Сума власних коштів	-113,8	-5747,8	-10509,6	-10395,8	-4761,8

Джерело: розраховано автором з використанням даних звітності підприємства – форми № 1-м Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Основними показниками, які характеризують фінансову стійкість підприємства є: коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової залежності та показники структури капіталу.

З таблиці видно, що показники фінансової стійкості мають від'ємне значення як в 2021 та і 2023 роках, причому їх значення суттєво знизились в якісних характеристиках, що говорить про критичний фінансовий стан, повну фінансову залежність ТОВ «есі Білопілья» від зовнішніх джерел фінансування, і при відсутності кризового менеджменту підприємство може стати банкрутом.

Аналіз фінансової стійкості теплокомунального підприємства є складним і багатогранним процесом, який вимагає глибокого розуміння фінансової звітності і специфіки галузі.

Однієї з груп показників, які характеризують один із спектрів фінансового стану підприємства є показники платоспроможності, що характеризують здатність підприємства погасити свої довгострокові зобов'язання, такі як коефіцієнт покриття процентів і структура боргу, і показники ліквідності, які дають оцінку здатності підприємства погасити свої короткострокові зобов'язання за рахунок

поточних активів. Рівень ліквідності характеризує достатність ресурсів для забезпечення термінової платоспроможності підприємства. Найбільш поширеними в частині цього аналізу є показники: коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності (покриття).

Динаміку цих показників відобразимо в наступній таблиці нашого дослідження.

Таблиця 2.18 – Динаміка показників ліквідності балансу

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р., ± від	
				2021 р.	2022 р.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,25	0,02	0,03	-0,22	+0,01
Коефіцієнт гранично-ризикової (швидкої) ліквідності	0,52	0,61	0,30	-0,22	-0,31
Коефіцієнт покриття	0,81	0,79	0,71	-0,10	-0,08

Джерело: розраховано автором з використанням даних звітності підприємства – форми № 1-м Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Дані таблиці показують на низький рівень платоспроможності, всі показники ліквідності не відповідають нормативним значенням та мають тенденцію до зменшення.

Для більш поглибленого аналізу фінансової стійкості і якості структури капіталу необхідно визначити абсолютну величину робочого капіталу, яким володіє досліджуване підприємство.

Власні обігові кошти – це частина фінансових ресурсів підприємства, яка постійно перебуває в обігу і використовується для фінансування його поточних операцій. Основний його критерій – це частка власних коштів в складі обігових активів.

Ефективне управління власним робочим капіталом дозволяє підприємству підтримувати оптимальний рівень ліквідності, уникати фінансових ризиків і забезпечувати стабільне функціонування в умовах ризикової невизначеності.

Динаміка абсолютного рівня власного обігового капіталу ТОВ «есі Білопілля» представлено в таблиці.

Таблиця 2.19 – Розрахунок власних оборотних коштів

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р., ± від	
				2021 р.	2022 р.
1. Власний капітал (Сума I р П балансу)	4431,0	-2130,5	-8779,0	-13210,0	-6648,5
2. Довгострокові зобов'язання (Сума II р П балансу)	463,8	4395,2	4762,7	+4298,9	+367,5
3. Поточні зобов'язання (сума III р П балансу)	595,8	27570,2	36853,9	+36258,1	+9283,7
4. Необоротні активи (Сума I р А балансу)	5008,6	8012,5	6493,3	+1487,7	-1519,2
5. Власні оборотні кошти (1+2-4)	-113,8	-5747,8	-10509,6	-10395,8	-4761,8

Джерело: розраховано автором з використанням даних звітності підприємства – форми № 1-м Баланс (Звіт про фінансовий стан)

За даними таблиці видно, що ТОВ «есі Білопілья» немає в забезпеченні своєї діяльності власних обігових коштів, вся діяльність здійснюється за рахунок залучення із-зовні і позичених джерел, що негативно впливає на його роботу.

Важливими показниками фінансової стійкості підприємства є показники, які характеризують міру забезпеченості запасів і витрат джерелами їх фінансування, що дає можливість визначити тип фінансової стійкості.

Для визначення результуючого висновку використовують три різнорівневих показники: надлишок (недостача) власних оборотних коштів для фінансування запасів підприємства; надлишок (недостача) власних оборотних коштів і довгострокових позикових ресурсів; надлишок (недостача) джерел для фінансування запасів.

Відповідно при позитивному результаті фінансову стійкість можна оцінювати як: абсолютна фінансова стійкість; задовільна фінансова стійкість; проблемний (кризовий) фінансовий стан.

Таблиця 2.20 – Визначення типу фінансової стійкості ТОВ «есі Білопілья»

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.
1	2	3	4
Наявність власного оборотного капіталу для формування запасів, тис. грн. (H ₁)	-113,8	-5747,8	-10509,6
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів, тис. грн. (H ₂)	350,0	-1352,6	-5746,9

Продовження таблиці 2.20

1	2	3	4
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів, тис. грн. (H_3)	490,9	23058,0	25781,3
Запаси, тис. грн. (H_4)	113,2	1126,4	12624,7
Надлишок/нестача власного оборотного капіталу для формування запасів ($E_1=H_1-H_4$)	-227,0	-6874,2	-23134,3
Надлишок/нестача власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та для формування запасів ($E_2=H_2-H_4$)	236,8	-2479,0	-18371,6
Надлишок/нестача власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів ($E_3=H_3-H_4$)	377,7	21931,6	13156,6
Запас стійкості фінансового стану, днів	1,0	60,0	36,0
Тип фінансової стійкості	критичний	критичний	критичний

Джерело: розраховано за даними попередніх розрахунків та з використанням даних звітності підприємства – форми № 1-м Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Визначення типу фінансової стійкості продемонструвало повну абсолютну невідповідність наявних фінансових ресурсів і середнього залишку виробничих запасів і затрат. При тих фінансових умовах, які зафіксовані станом на кінець 2023 року ТОВ «есі Білопілья» знаходиться в стані критичної фінансової стійкості, запас якої складає 36 днів в тривалості періоду реалізації завдань оперативної діяльності. При чому запас фінансової стійкості в 2023 році знизився в порівнянні з 2022 роком.

Аналіз структури пасивів дозволяє розробити і побудувати оптимальну структуру капіталу, яка забезпечить мінімізацію фінансових ризиків та максимальну ефективність використання ресурсів підприємства. Аналіз пасивів є важливою складовою при прийнятті рішень щодо інвестицій, фінансування та розвитку підприємства.

На основі отриманих результатів фінансово-економічного аналізу, ТОВ «есі Білопілья» може приймати обґрунтовані рішення щодо коригування своєї фінансової стратегії, оптимізації структури капіталу, покращення управління активами та зобов'язаннями, а також впливати на послаблення (зменшення) ризиків. Проведений аналіз є важливим інструментом для керівництва підприємства, інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «ЕСІ БІЛОПІЛЛЯ»

3.1 Напрями підвищення прибутковості та ділової активності ТОВ «есі Білопілья»

Прибутковість підприємства – це його здатність генерувати прибуток на основі своїх операцій в процесі реалізації господарської діяльності. Для енергетично-комунального підприємства прибутковість визначається відношенням між доходами від надання послуг (теплопостачання) та витратами на їх виробництво та доставку. Прибутковість є ключовим показником фінансової стійкості підприємства і можливістю інвестувати ресурси в модернізацію виробництва, інновації та забезпечення надійності послуг.

Фінансові результати ТОВ «есі Білопілья» формуються і визначають в різних видах діяльності: основній, іншій операційній, фінансовій і інвестиційній.

Динаміку і алгоритм визначення валового, операційного і чистого фінансових результатів відображено в наступній таблиці.

Таблиця 3.1 – Динаміка фінансових результатів ТОВ «есі Білопілья» та алгоритм їх формування

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від		
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	2021 р. Абсолютне, од	2022 р.	
								Абсолютне, од.	Відносне, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Чистий дохід від реалізації продукції	124,3	95,7	27087,5	95,3	31805,9	86,5	+31681,6	+4718,4	+17,4
Інші операційні доходи	4,5	4,3	1350,4	4,7	4975,4	13,5	+4970,9	+3625,0	+268,4
Разом доходи	128,8	100,0	28437,9	100,0	36781,3	100,0	+36652,5	+8343,4	+29,3

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг)	106,5	24,2	30402,5	86,4	34922,4	84,9	+34815,9	+4519,9	+14,9
Інші операційні витрати	333,2	75,6	4557,2	13,0	5899,6	14,3	+5566,4	+1342,4	+29,5
Інші витрати	0,9	0,2	217,4	0,6	311,2	0,8	+310,3	+93,8	+43,2
Разом витрати	440,6	100,0	35177,1	100,0	41133,2	100,0	+40692,6	+5956,1	+16,9
Валовий прибуток	17,8	х	-3315,0	х	-3116,5	х	-3098,7	+198,5	х
Фінансовий результат від операційної діяльності	-310,9	х	-6521,8	х	-4040,7	х	-3729,8	+2481,1	х
Чистий фінансовий результат: прибуток (+), збиток (-)	-311,8	х	-6739,2	х	4351,9	х	-4040,1	+2387,3	х

Джерело: розраховано автором з використанням даних звітності підприємства – форми № 2-м Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

За даними таблиці видно, що сума чистого доходу, як основного джерела генерування прибутку підприємства в звітному році зросла з попереднім на 17,4%, на 3,6 млн. грн. зросли і інші операційні доходи, які не пов'язані з основним видом діяльності.

Собівартість реалізованих послуг за цей же період зросла в відносному порівнянні на 14,9 %, тобто на 2,5 п.п. темп зростання менш інтенсивний, що в свою чергу забезпечило отримання на 198,5 тис. грн. валового збитку.

Як в 2023, так і в 2022 роках витрати на надання теплокомунальних послуг перевищують отримані доходи, а тому ТОВ «есі Білопілля» є по факту впродовж всього періоду дослідження, що співпадає з періодом його функціонування, збитковим підприємством. Валовий збиток в 2023 році склав 3098,7 тис. грн., що на 6,0 % менше в порівнянні з 2022 роком. Зменшився на 2387,3 тис. грн. в 2023 році в порівнянні з 2022 роком і чистий збиток, однак сума збитку є досить суттєвою, що в абсолютному вираженні складає 4351,9 тис. грн.

Збільшення суми балансового збитку над валовим обумовлюється значними сумами різниці між іншими операційними доходами і іншими операційними витратами.

Основні фактори, які впливають на суму доходу енергетично-комунального підприємства, формуються через тарифи, що встановлюються як на рівні держави, так і з врахуванням регіональних пріоритетів. Тарифи мають бути достатніми для покриття витрат і забезпечення прибутку, але і бути на рівні, доступному для населення.

Енергоефективні витрати на ресурси є одним із вирішальних факторів прибутковості. Підвищення рівня енергоефективності знижує витратомісткість виробництва, сприяє економії ресурсів, знижує собівартість послуг, що збільшує прибутковість підприємства, і навпаки, ціни на електроенергію, газ та інші ресурси негативно впливають на собівартість послуг і знижують прибутковість.

ТОВ «есі Білопілья» діє в умовах регулювання і контролю держави за тарифами, залежності від субсидій і субвенцій з державного і регіонального бюджетів, що впливає на обмеженість можливостей для маневру в плані підвищення доходів.

Початок діяльності підприємства ТОВ «есі Білопілья» є збитковим, на що, як показали попередні дослідження, впливають неоплачені послуги, значні суми дебіторської заборгованості та технологічні втрати тепла, які спричинені технічним станом мереж. Застаріле обладнання та технології впливають на збільшення витрат на їх експлуатацію та збільшення втрат тепла в мережі постачання.

Таблиця 3.2 – Основні напрями підвищення прибутковості ТОВ «есі Білопілья»

Фактори збільшення прибутку	Зміст дії фактору
1	2
Оптимізація тарифної політики	Основний дохід енергетично-комунального підприємства формується через тарифи, що встановлюються в централізованому порядку, вони мають бути оптимальними як для надавача, так і для споживачів послуг.
Енергоефективність, енергоефективні проекти	Підвищення ефективності використання ресурсів, організації виробництва і праці. Використання відновлювальних джерел енергії, автоматизація систем управління споживанням ресурсів.
Модернізація та інновації	Інвестиції в новітні технології та модернізацію обладнання дозволяють знизити витрати на обслуговування інфраструктури, зменшити втрати.

Продовження таблиці 3.2

1	2
Оптимізація не тільки виробничих, а і інших операційних витрат	Скорочення адміністративних витрат, підвищення ефективності управління і логістичних витрат.
Диверсифікація послуг	Запровадження нових послуг або продуктів, таких як енергозберігаючі рішення для споживачів, створює нові джерела доходів.
Маркетингові комунікації та покращення взаємодії зі споживачами	Система обліку та управління споживанням послуг дозволяють підприємствам точніше прогнозувати попит, а також знижувати кількість неплатежів завдяки більш прозорому та своєчасному виставленню рахунків та контролю за розрахунками і ефективному управлінні дебіторської заборгованістю.

Джерело: власна розробка автора

Пошуку резервів стабілізації фінансового стану підприємства сприяє дослідження критерію «золотого правила». «Золоте правило» є індикатором ділової активності підприємства.

«Золоте правило» накопичення капіталу – це особлива концепція в економіці, яка визначає оптимальний рівень інвестицій для максимізації споживання в довгостроковій перспективі. Тобто, це такий рівень інвестицій, при якому економіка досягає найвищої стійкості рівня розвитку.

Для оцінки темпів економічного розвитку підприємства використовують такі показники:

- темп зростання виручки – показує наскільки швидко збільшується обсяг продажів підприємства;
- темп зростання прибутку – характеризує динаміку прибутку підприємства;
- темп зростання продуктивності праці;
- рентабельність інвестицій;
- ринкова капіталізація – відображає зміну вартості підприємства на фондовому ринку.

Рівень і можливості економічного росту ТОВ «есі Білопілля» оцінимо за допомогою таких показників як: темп зростання виручки, прибутку і авансованого капіталу.

Таблиця 3.3 – Темпи зміни показників економічного росту ТОВ «есі Білопільля»

Роки	Прибуток		Обсяг продаж		Активи	
	Сума, тис. грн.	Темп росту	Сума, тис. грн.	Темп росту	Сума, тис. грн.	Темп росту
2022	-6739,2	х	27087,5	х	29834,9	х
2023	-4351,9	0,64	31805,9	1,17	32837,6	1,10

Джерело: розраховано автором з використанням даних звітності підприємства – форми № 1-м Баланс (Звіт про фінансовий стан) та форми № 2-м Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

З даних таблиці видно, що темпи зменшення збитку в 2023 році в порівнянні з 2022 роком склали 0,36 (36,0 %), обсяг виручки від реалізації збільшився в 1,17 разів (або на 17,0 %), а вартість авансованого капіталу – в 1,1 рази (або на 10,0 %). Згідно з «золотим правилом» економіки підприємства, чим більшими будуть темпи зростання чистого доходу від реалізації продукції на підприємстві за темпи зростання вартості активів, тим вище ділова активність підприємства.

Динаміка показників «золотого правила» розбалансована. Основною причиною чого є всепоглинаючі суми неперекритих збитків.

Ділова активність підприємства в умовах мінливого, нестабільного, невизначеного середовища вказує на мобільну адаптацію, динамізм розвитку, інноваційну спрямованість кожного суб'єкта підприємницької діяльності.

Високий рівень ділової активності сприяє економічному зростанню підприємства, оскільки стимулює збільшення виробництва, зайнятості та інвестицій. Система показників допомагає оцінити динаміку розвитку економіки та прогнозувати майбутні зміни.

Ділова активність – це не показник, а комплексна характеристика операційної діяльності підприємства, яка визначається зміною сукупності територіальних показників. Позитивна їх динаміка сприяє зміцненню фінансового потенціалу досліджуваного підприємства.

Фінансовий потенціал характеризується досягнутими фінансовими результатами в співставленні з динамікою, якістю і структурою складових активів

і пасивів балансу.

Динаміка показників ділової активності таких: як тривалість господарсько-фінансових циклів, оборотність окремих груп активів, абсолютні величини доходу і прибутку представлена в наступній таблиці.

Таблиця 3.4 – Показники ділової активності підприємства

Показники	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2022 р., ±
Виручка від реалізації, тис. грн.	27087,5	31805,9	+4718,4
Середній розмір капіталу, тис. грн.	29834,9	32837,6	+3002,7
Середній розмір власного капіталу, тис. грн.	-2130,5	-8779,8	-6648,5
Середній розмір власного оборотного капіталу, тис. грн.	-5747,8	-10509,6	-4761,8
Середній розмір дебіторської заборгованості, тис. грн.	16173,7	9635,0	-6538,7
Середній розмір запасів тис. грн.	5972,5	10205,3	+4232,8
Середній розмір кредиторської заборгованості, тис. грн.	24444,5	31528,2	+7083,7
Чистий прибуток, тис. грн.	-6739,2	-4351,9	+2387,3
Коефіцієнт оборотності капіталу (трансформації), тис. грн.	0,91	0,97	+0,06
Оборотність Д ^т заборгованості: оборотів	1,67	3,30	+1,63
днів	218,6	110,6	-108,0
Оборотність запасів: оборотів	4,54	3,12	-1,42
днів	80,4	117,0	+36,6
Оборотність К ^т заборгованості: оборотів	1,38	1,23	-0,15
днів	264,5	296,7	+32,2
Тривалість виробничого циклу, дні	80	117	+37
Тривалість операційного циклу, дні	299	228	-71
Тривалість фінансового циклу, дні	34	-69	-103
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0	0	0

Джерело: розраховано автором з використанням даних звітності підприємства – форми № 1-м Баланс (Звіт про фінансовий стан) та форми № 2-м Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

В рамках аналізу ділової активності нами проведено аналіз коефіцієнтів оборотності капіталу підприємства та його активів. З таблиці видно, що коефіцієнт оборотності авансованого капіталу збільшився на 0,06, коефіцієнт

оборотності дебіторської заборгованості зріз на 1,63 рази. Водночас зменшилися коефіцієнти оборотності кредиторської заборгованості і оборотних фондів (запасів).

Динаміка коефіцієнтів оборотності і тривалість обороту заборгованостей говорить за те, що розрахунки споживачів за отриману теплову енергію прискорились на 108 днів, хоч і залишається ще повільною і говорить про несвоєчасність розрахунків середньою тривалістю 110 днів (майже чотири місяці). Рівень платіжної дисципліни досліджуваного підприємства, хоч і опосередковано, характеризує оборотність кредиторської заборгованості, рівень якої суттєво знизився (на 0,15 разів або 32,2 дні). ТОВ «есі Білопілья» розраховується зі своїми постачальниками по рахунках в середньому за 296,7 дні.

Терміни погашення дебіторської і кредиторської заборгованості засвідчують швидкість руху коштів на підприємстві, його цикли функціонування.

Тривалість операційного циклу, як періоду трансформації оборотних активів підприємства в гроші за період 2022-2023 років зменшився, чому сприяло скорочення термінів оборотності дебіторської заборгованості. Тому в цьому випадку рушійними факторами, як складовими операційного циклу є оборотність оборотних фондів і дебіторської заборгованості, резерви і напрями їх прискорення мають стати основним завданням менеджменту підприємства.

Фінансовий цикл є періодом, впродовж якого здійснюється повний оборот власних обігових коштів, і є показником, який характеризує фінансовий стан підприємства з врахуванням рівня ліквідності активів. Динаміка показника негативна. В 2023 році значення його в ТОВ «есі Білопілья» нижче нуля. Це підтверджує попередні висновки і є наслідком того що підприємство має великі суми кредиторської заборгованості. Це може спричинити досліджуваному підприємству негативні довгострокові наслідки. Необхідно вжити сукупність заходів, які дозволять знизити період виробничого циклу, знизити період оборотності дебіторської заборгованості, оптимізувати період погашення кредиторської заборгованості.

Таким чином, ділова активність підприємства є багатогранним економічним

явищем і втілює в собі багато аспектів господарської діяльності досліджуваного підприємства і є мірилом його фінансової стійкості.

Підвищення ділової активності та збалансування показників «золотого правила» можливе в результаті підвищення ефективності управління витратами, ресурсним потенціалом і рухом грошових коштів підприємства, що в результаті забезпечить прибутковість його діяльності в цілому.

Таким чином, для підвищення прибутковості ТОВ «есі Білопілья» і покращення фінансового стану як енергетично-комунального підприємства, необхідно зосередитись на інноваціях, оптимізації витрат, підвищенні ефективності виробничих процесів та побудові стійких взаємовідносин із споживачами.

Важливим також є забезпечення збалансованої тарифної політики та впровадження сучасних рішень в управління інфраструктурою.

3.2 Моделювання ймовірності банкрутства та узагальнення резервів покращення фінансового стану ТОВ «есі Білопілья»

Моделювання упередження банкрутства підприємства системи теплокомуненерго є складним завданням, яке вимагає врахування багатьох економічних, технічних, фінансових та зовнішньоекономічних факторів.

В процесі аналізу фінансових показників нами досліджено стан активів підприємства, їх можливість швидкості конвертування в грошові ресурси, визначено рівень рентабельності діяльності і рівень заборгованості, проведено оцінку надходження та витрат, прогнозування грошових потоків та фінансової стійкості економічного зростання.

Коефіцієнт стійкості економічного зростання в конкретних умовах ринкової економіки характеризує яку роль відіграє чистий прибуток в забезпеченні стабільності динамічного зростання власного капіталу (показник рентабельності власного капіталу). Показник визначається відношенням суми чистого прибутку, що направляється на капіталізацію (накопичення) до суми власного капіталу.

Враховуючи те, що ТОВ «есі Білопілья» є збитковим підприємством і

таким, яке немає (навіть з від'ємним значенням) власного капіталу можемо говорити про те, що досліджуване підприємство не володіє запасом стійкості економічного росту, за умови незмінності зовнішньої і внутрішньої ситуації.

Основною умовою досягнення стійкості фінансово-економічної ситуації в ТОВ «есі Білопільля» є ліквідація збитків, підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу, адекватне динамічне зростання власного капіталу в порівнянні з залученим і позиченим. Можливості фінансування діяльності підприємства за рахунок позикових коштів небезмежні. Враховуючи все зазначене, можна зробити висновок, що досягнення оптимальних розмірів власного капіталу за рахунок зростання нерозподіленого прибутку є найбільш надійним і стабільним джерелом забезпечення фінансової стабільності підприємства і можливостей економічного росту. Зростання цього показника залежить від цілого ряду факторів внутрішнього і зовнішнього характеру. Виходячи з проведених досліджень, першочерговими заходами економічної стабілізації в ТОВ «есі Білопільля» є:

- підвищення оборотності оборотних засобів;
- інкасація дебіторської заборгованості;
- підвищення рентабельності продаж;
- оптимізація співвідношення власного і залученого капіталу.

Розрахунок і узагальнення резервів підвищених фінансово-економічного рівня розвитку підприємства проведемо в наступних таблицях.

Таблиця 3.5 – Розрахунок підвищення обсягу виручки і фінансового результату діяльності ТОВ «есі Білопільля» за рахунок прискорення інкасації дебіторської заборгованості

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Сума загальна (очікувана)
1	2	3	4	5
Вартість наданих послуг, тис. грн.	7469,3	29066,5	32756,6	69292,3
Сума дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги, тис. грн.	100,4	5808,5	8521,5	x
Сума виручки від реалізації і послуг, тис. грн.	124,3	27087,5	31805,9	59017,7

Продовження таблиці 3.5

1	2	3	4	5
Собівартість реалізованих послуг, тис. грн.	106,5	30402,5	34922,4	65437,4
Сума неоплаченого боргу за період 2021-2023 р.р., тис. грн.	x	x	x	10274,6
Середньомісячна вартість наданих послуг, тис. грн.	69292,3 / 25 місяців			2731,7
Виправдана сума дебіторської заборгованості, тис. грн.	x	x	x	2731,7
Сума простроченої дебіторської заборгованості, тис. грн.	10274,6 - 2731,7 =			7542,9
Сума кредиторської заборгованості за мінусом додатково отриманих сум від погашеної дебіторської заборгованості, тис. грн.	31528,2 - 7542,9 =			23985,3
Сума виручки в результаті інкасації простроченої дебіторської заборгованості, тис. грн.	59017,7 + 7542,9 =			66560,6
Сума отриманого прибутку з врахуванням оптимальних термінів розрахункових операцій, тис. грн.	66560,6 - 65431,4 =			1129,2

Джерело: власні розрахунки автора на основі попередніх висновків

В зв'язку з тим що ТОВ «есі Білопільля» має перехідні залишки неоплачених послуг і несплачених поточних боргів (за незначний термін операційної діяльності) ми розрахунки очікуваного додаткового доходу за рахунок прискорення інкасації дебіторської заборгованості тільки за надані роботи і послуги провели по наростаючому підсумку за 25 місяців роботи підприємства (з листопада 2021 року). Загальна вартість наданих послуг складає 69292,3 тис. грн., а виручки за реалізовані послуги по теплопостачанню надійшло в обсязі 59017,7 тис. грн. Сума боргу, як різниця між вартістю послуг і виручкою, складає 10274,6 тис. грн. при дотриманні термінів оплати послуг (впродовж наступного за датою виникнення боргу місяця).

Сума доходу мала скласти 66560,6 тис. грн., тобто на 1129,2 тис. грн. ТОВ «есі Білопільля» отримало б менше збитку, а при попередній оплаті (авансовій) сума доходу, а відтак і прибутку зросла б іще на 2731,7 тис. грн.

Наступним резервом зростання прибутку підприємства є прискорення

оборотності запасів до рівня попереднього періоду. Враховуючи те, що надання більшої половини послуг по теплопостачанню має сезонний характер (опалювальний сезон триває жовтень-квітень). Можна припустити, що коефіцієнт оборотності оборотних фондів має бути в такому специфічному підприємстві на рівні 5-6 оборотів. В 2022 році коефіцієнт оборотності склав 4,54, сповільнення оборотності спричинило погіршення економічної ситуації, додатково в оборот залучено 3179,2 тис. грн. Навіть при врахуванні прискорення оборотності дебіторської заборгованості, підприємство при вжитті певних заходів може вивільнити з обороту $3179,2 - 1129,2 = 2050,0$ тис. грн.

Одним з напрямів підвищення показників ефективності діяльності підприємства в умовах становлення бізнесу є зменшення суми постійних витрат, витрат на управління і адміністрування.

Таблиця 3.6 – Співвідношення витратомісткості діяльності підприємства ТОВ «есі Білопільля»

Показники	2022 р.	2023 р.	Відношення 2023 р. до 2022 р.
Надані послуги по теплопостачанню, тис. грн.	29066,5	32756,6	112,7
Чистий дохід від реалізації послуг, тис. грн.	27087,5	31805,9	117,4
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	30402,5	34922,4	114,9
Інші операційні витрати, тис. грн.	4557,2	5899,6	129,5
Різниця між вартістю послуг і їх собівартістю: абсолютна, тис. грн.	1336,0	2166,0	162,1
відносна, %	4,4	6,2	+1,8 п.п.
Питома вага інших операційних витрат по відношенню до собівартості реалізованої продукції, %	15,0	16,9	+1,9 п.п.

Джерело: власні розрахунки автора на основі попередніх досліджень

З таблиці видно, що не всі витрати, пов'язані з основною діяльністю теплопостачального підприємства включені в вартість послуг, які включені в тарифи і послуги. Різниця в 2023 році склала 2166,0 тис. грн. і зросла в порівнянні в 2022 роком на 62,1 %. По відношенню до собівартості послуг їх питома вага складає в 2023 році 6,2 %, що вище в порівнянні з 2022 роком на 1,8 п.п.

Крім того суттєво – на 29,5 % зросла сума інших операційних витрат, тобто

витрат не пов'язаних з безпосередньою виробничою діяльністю. По відношенню до виробничих витрат (собівартості послуг) їх сума складає в 2023 році 16,9 %, що на 1,9 п.п. більше, порівнюючи з попереднім періодом.

При збільшенні суми інших операційних витрат на рівні приросту собівартості послуг + 14,9 %, сума економії склала б: $4557,2 \times (129,5 - 114,9) = 665,4$ тис. грн.

В результаті проведеного аналізу фінансово-господарської діяльності нами виявлено в ТОВ «есі Білопільля» наявні можливості для оптимізації використання оборотних коштів і збільшення доходу. Основними напрямками удосконалення роботи всіх служб в питаннях мобілізації резервів підвищення ефективності діяльності теплопостачального підприємства відображені таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 – Напрями підвищення оборотності оборотних фондів ТОВ «есі Білопільля»

Основні напрями впливу	Заходи реалізації резервів
1	2
Оптимізація запасів матеріальних оборотних ресурсів. Скорочення обсягів кредиторської заборгованості	- Зниження надмірних запасів шляхом впровадження системи точного планування потреб у матеріалах. - Застосування системи just-in-time для мінімізації зберігання матеріалів через закупівлю за потребою.
Скорочення дебіторської заборгованості	- Покращення умов контрактів. - Впровадження більш жорстких умов оплати за надані послуги. - Створення відділу або ефективної системи управління боргами для прискорення швидкості стягнення заборгованості.
Підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів	- Зменшення втрат енергії та підвищення продуктивності обладнання в результаті модернізації та заміни старого на більш енергоефективне. - Впровадження автоматизованих систем управління тепловими мережами для зниження витрат ресурсів і автоматизації виробничих процесів.
Удосконалення управління грошовими потоками	- Перегляд умов розрахунків з постачальниками для зменшення періоду оборотності кредиторської заборгованості і оптимізації фінансового циклу. - Впровадження системи попередньої оплати або інших механізмів, які знижують період надходження коштів за надані послуги.
Скорочення тривалості виробничого циклу	- Підвищення продуктивності праці; впровадження нових технологій. - Підвищення кваліфікації працівників для скорочення часу виробничих процесів.

Продовження таблиці 3.7

1	2
Оптимізація витрат	- Зменшення втрат теплової енергії. Модернізація тепломереж, ізоляція трубопроводів для зниження втрат тепла при транспортуванні. - Оптимізація використання палива. Вибір більш економічного або екологічного палива для котелень. - Зменшення невиробничих витрат, витрат постійного характеру.

Джерело: узагальнено автором на основі попередніх досліджень

Кожен із цих резервів дозволяє знизити витрати теплокомунального підприємства ТОВ «есі Білопілля», прискорити оборотність оборотних фондів і покращити показники теплопостачальної організації.

Провівши розрахунки можливих резервів підвищення ефективності діяльності і його фінансового стану, узагальнимо суму додатково отриманого чистого доходу від реалізації послуг – таблиця 3.8.

Таблиця 3.8 – Узагальнення суми додаткового доходу в результаті мобілізації резервів

Напрямок мобілізації резервів	Сума, тис. грн.
Оптимізація дебіторської заборгованості	7542,9
Прискорення оборотності оборотних фондів	2050,0
Зменшення невиробничих витрат	665,4
Разом	10258,3

Джерело: узагальнено автором на основі попередніх досліджень

Таким чином, враховуючи основні виявлені в процесі дослідження вартісні чинники, загальна сума додаткового доходу може скласти 10258,3 тис. грн., з яких 7542,9 тис. грн. складає сума резерву за рахунок активізації розрахункової політики, 2050,0 тис. грн. – прискорення оборотності оборотних фондів і 665,4 тис. грн. підприємство може зекономити в результаті оптимізації постійних операційних витрат.

Дохід від реалізації є визначальним результативним вартісним показником, який являється базовим для формування чистого фінансового результату, власного капіталу, власного робочого і авансованого капіталу. Збільшення абсолютних показників позитивно впливає на динаміку відносних показників

ефективності і фінансового стану підприємства.

Таблиця 3.9 – Узагальнення резервів підвищення результативності діяльності ТОВ «есі Білопілля»

Показники	2023 р.	Значення з врахуванням резерву	Відхилення, ±
Сума чистої виручки від реалізації послуг, тис. грн.	31805,9	41398,8	9592,9
Загальна сума витрат, тис. грн.	41133,2	40467,8	665,4
Загальна сума доходу, тис. грн.	36781,3	46374,2	9592,9
Чистий фінансовий результат, тис. грн.	(4351,9)	5906,4	10258,3
Власний капітал	(8779,0)	1479,3	x
Робочий капітал	(10509,6)	(51,3)	x
Авансований капітал	32837,6	32837,6	x
Відносні показники			
Рентабельність виробництва, %	-10,6	14,6	+24,0
Рентабельність реалізації, %	-13,7	+14,3	+28,0
Оборотність оборотних фондів	3,12	4,06	+0,96
Тривалість одного обороту, днів	117,0	89,9	-27,1
Оборотність активів	0,97	1,26	+0,29
Оборотність дебіторської заборгованості	3,30	15,20	+11,90
Виробничий цикл, дні	117	89	-28
Операційний цикл, дні	228	113	-115

Джерело: узагальнено автором на основі попередніх досліджень

Дані таблиці показують, що збільшення суми доходу і зменшення інших операційних витрат забезпечують зростання чистого фінансового результату діяльності ТОВ «есі Білопілля» на 10258,3 тис. грн. В результаті чого власний капітал з від'ємного значення складе 1479,3 тис. грн., а робочий капітал збільшиться до 51,3 тис. грн., при незмінній величині авансованого капіталу.

Відносні величини є похідними в результаті арифметичних перетворень від абсолютних, а тому позитивні зміни в абсолютних результативних показниках обумовили позитивні зміни в показниках рентабельності, оборотності та ділової активності.

В результаті залучення виявлених резервів підприємство ТОВ «есі Білопілля» зі збиткового може стати прибутковим.

Рівень рентабельності виробництва складе 14,6%, а рентабельності продаж

14,3%.

Тривалість одного обороту оборотних фондів зростає на 27 днів, оборотність дебіторської заборгованості і авансованого капіталу збільшиться відповідно на 11,9 і 0,29 рази. Зменшиться на 115 днів операційний цикл, що в подальшому буде сприяти активнішому генеруванню чистого прибутку підприємства.

Фінансові індикатори характеризують фінансовий стан підприємства і можливість прогнозувати стійкість фінансової стабільності.

Таблиця 3.10 – П'ятифакторна модель Альтмана прогнозування банкрутства ТОВ «есі Білопілья»

Показники	2023 р.	Значення з врахуванням резерву	Відхилення, ±
X1 – ліквідність (робочий капітал / активи)	-0,320	-0,002	+0,318
X2 – прибутковість (чистий прибуток / активи)	-0,133	0,180	+0,313
X3 – рентабельність активів (чистий фінансовий результат / активи)	-0,133	0,180	+0,313
X4 – фінансова стійкість (власний капітал / залучений капітал)	-0,211	0,047	+0,258
X5 – оборотність (виручка / активи)	0,987	1,261	+2,248

Примітка 1. $z < 1,8$ - ймовірність дуже велика; $1,8 < z < 2,7$ - велика ймовірність; $2,7 < z < 3,0$ - середня ймовірність; $Z > 3$ - ймовірність дуже низька

Джерело: власні розрахунки автора

$$Z_{2023} = (-0,320 \times 0,717 + 0,847 (-0,133) + 3,107 (-0,133) + 0,42 (-0,211) + 0,998 \times 0,987 = -0,229 - 0,096 - 0,413 - 0,089 + 0,985 = 0,158$$

$$Z_{\text{розн.}} = 0,717 \times 0,002 + 0,847 \times 0,180 + 3,107 \times 0,180 + 0,42 \times 0,047 + 0,998 \times 1,261 = 0,001 + 0,152 + 0,559 + 0,020 + 1,258 = 1,990$$

На основі проведених розрахунків, використовуючи формулу п'ятифакторної моделі Альтмана, ми визначили рівень фінансового стану на предмет можливості банкрутства. Виходячи з фактичних значень фінансових факторів можна стверджувати, що в 2023 році ТОВ «есі Білопілья» є банкрутством. З врахуванням виявлених резервів підвищення абсолютних

показників результативності ТОВ «есі Білопiлля» переходить в ранг пiдприємств з великою ймовiрнiстю банкрутства, але не є банкрутом.

Для передбачення банкрутства можна використовувати i iншi математичнi та економiчнi моделi, такi як:

- моделi логiстичної регресії, суть яких полягає в оцінці впливу рiзних змiнних (фiнансових, зовнiшньоекономiчних, полiтичних) на ймовiрнiсть банкрутства;
- динамiчнi моделi, суть яких зосереджується на врахуваннi змiн у зовнiшньому середовищі (наприклад, змiна вартостi енергоносiїв, регуляції тощо).

Визначивши високу ймовiрнiсть банкрутства ТОВ «есі Білопiлля» необхідно розробити стратегії управлiння ризиками, такi як:

- диверсифікація джерел доходiв;
- покращення управлiння витратами;
- запобiгання технологiчним втратам енергії;
- залучення iнвестицій i кредитних ресурсiв.

Важливим пiдсумковим етапом упередження банкрутства є моделювання сценаріiв:

- А. Оптимістичний – сприятливі умови: підвищення тарифiв, зниження витрат, субсидій.
- В. Песимістичний сценарій – негативні фактори: зростання цiн на енергоносії, падіння попиту, зростання заборгованостi населення.
- С. Нейтральний сценарій – це стабільна ситуація з незначними змiнами.

Таким чином, для запобiгання банкрутству пiдприємства ТОВ «есі Білопiлля» потрiбно використовувати комплексний пiдхiд, який враховує як внутрiшнi, так i зовнiшнi чинники.

ВИСНОВКИ

ТОВ «есі Білопiлля» є енергетичним підприємством системи житлово-комунального господарства, основною місією якого є надання послуг з теплопостачання юридичним суб'єктам різних форм власності і фізичним особам м. Білопiлля.

В 2023 році в порівнянні з попереднім періодом вартість реалізованих послуг з теплопостачання по місту зросла на 12,7 %.

Зменшення на 20,3 % користувачів послуг, які фінансуються з державного бюджету, при певній зміні тарифів, населення також отримує послуг з теплопостачання дещо менше, що пов'язано з зовнішньополітичною ситуацією територій прикордоння розташовування з країною агресором, що не могло не відобразитися на фінансово-економічному стані нещодавно створеного підприємства.

ТОВ «есі Білопiлля» стало повнофункційним енергетично-комунальним підприємством, найвищу питому вагу в складі необоротних активів займають основні засоби, а в структурі оборотних активів найвища частка належить коштам в розрахунках – дебіторській заборгованості.

Найвищу питому вагу в дослідженому підприємстві в балансі займають активи, що швидко реалізуються, особливо виділяється як в абсолютному вираженні, так і в структурному співвідношенні 2022 рік. В звітному періоді їх питома вага з 74,1 % знизилась до 36,6 %, а сума із 16173,7 тис. грн. зменшилась до 9635,0 тис. грн. Натомість збільшились залишки активів, що важко реалізується, які відповідно склали 47,9 % і 12624,7 тис. грн.

Сума дебіторської заборгованості в 2023 році в порівнянні в 2022 роком зменшилась на 6538,7 тис. грн., або 40,4 %. Це відбулося за рахунок зменшення залишку іншої поточної заборгованості, не пов'язаної з основною операційною діяльністю. За рахунок зменшення іншої дебіторської заборгованості в абсолютному вираженні на 9807,1 тис. грн. (-33,1 %) змінилась і вся структура

боргу. Дана категорія споживачів розраховується за отримані послуги в 2022 році на 71,3 %, а в 2023 році – на 68,8%.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості має позитивну тенденцію як і середній термін її погашення. Вищеназвані показники в 2023 році змінилися в порівнянні з 2022 роком відповідно на +1,63 рази та на - 108,0 днів. Однак залишаються досить низькими для підприємств теплокомунального господарства.

Навіть при середньому (найнижчому) терміні інкасації боргу 110,6 днів, платіжна дисципліна не є досконалою, це свідчить, що лише через 110 днів споживач розраховується за отриману послугу.

Результати проведених розрахунків показують, що за досліджуваний період ефективність використання оборотних фондів в ТОВ «есі Білопілья» погіршилась: коефіцієнт оборотності знизився на 1,42 рази, що означає, що швидкість обертання сповільнилась, а зміна показника тривалості одного обороту показала величину сповільнення – 36,6 дні. Тобто кожен оборот сповільнився на 36,6 дні, при одноденному обороті в сумі 87,1 тис. грн., додатково необхідно було залучити в оборот ТОВ «есі Білопілья» 3179, тис. грн., які виведені з можливостей генерувати прибуток.

За рахунок неперекритого збитку, який накопичився і збільшився в абсолютній величині з 311,8 тис. грн. до 14,4 млн. грн., сукупна вартість власного капіталу має від’ємне значення.

Найвищу питому вагу у структурі пасивів ТОВ «есі Білопілья», і основну складову капіталу підприємства займають поточні зобов’язання. В динаміці поточні зобов’язання зросли з 360,3 тис. грн. (на кінець 2021 р.) до 36853,9 тис. грн. в 2023 році. В структурі поточних зобов’язань найвищу частку в 2022-2023 роках (81,8-96,0 %) займає кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги по телекомунпостачанню.

Великі суми кредиторської заборгованості як в цілому по підприємству, так і безпосередньо по розрахунках за товари і послуги обумовлюють низький рівень її обертання та великі терміни погашення. Середній термін погашення

заборгованості складає майже рік, тоді як нормативний – до трьох місяців, а вся інша переходить в розряд простроченої.

Висока частка кредиторської заборгованості в загальній сумі авансованого капіталу говорить про велику фінансову залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування і є показником критичного фінансового стану.

Співвідношення між дебіторською і кредиторською заборгованістю знизилось від 0,71 до 0,31, що говорить про необхідність вдосконалення системи внутрішньої фінансового контролю.

Аналіз структури пасивів та співвідношення власного і залученого капіталу дозволяє оцінити фінансову надійність підприємства перед потенційними інвесторами. Чим вища частка власного капіталу, тим менше підприємство залежить від зовнішніх джерел фінансування і є фінансово стійким.

Показники фінансової стійкості мають від’ємне значення як в 2021 та і 2023 роках, причому їх значення суттєво знизились в якісних характеристиках, що говорить про критичний фінансовий стан, повну фінансову залежність ТОВ «есі Білопілья» від зовнішніх джерел фінансування, і при відсутності кризового менеджменту підприємство може стати банкрутом.

ТОВ «есі Білопілья» немає в забезпеченні своєї діяльності власних обігових коштів, вся діяльність здійснюється за рахунок залучення із-зовні і позичених джерел, що негативно впливає на його роботу.

Визначення типу фінансової стійкості продемонструвало повну абсолютну невідповідність наявних фінансових ресурсів і середнього залишку виробничих запасів і затрат. При тих фінансових умовах, які зафіксовані станом на кінець 2023 року ТОВ «есі Білопілья» знаходиться в стані критичної фінансової стійкості, запас якої складає 36 днів в тривалості періоду реалізації завдань оперативної діяльності. При чому запас фінансової стійкості в 2023 році знизився в порівнянні з 2022 роком.

Аналіз структури пасивів дозволяє розробити і побудувати оптимальну структуру капіталу, яка забезпечить мінімізацію фінансових ризиків та максимальну ефективність використання ресурсів підприємства.

Сума чистого доходу, як основного джерела генерування прибутку підприємства в звітному році зросла з попереднім на 17,4%, на 3,6 млн. грн. зросли і інші операційні доходи, які не пов'язані з основним видом діяльності.

Собівартість реалізованих послуг за цей же період зросла в відносному порівнянні на 14,9 %, тобто на 2,5 п.п. темп зростання менш інтенсивний, що в свою чергу забезпечило отримання на 198,5 тис. грн. валового збитку.

Як в 2023, так і в 2022 роках витрати на надання теплокомунальних послуг перевищують отримані доходи, а тому ТОВ «есі Білопілья» є по факту впродовж всього періоду дослідження, що співпадає з періодом його функціонування, збитковим підприємством.

Темпи зменшення збитку в 2023 році в порівнянні з 2022 роком склали 0,36 (36,0 %), обсяг виручки від реалізації збільшився в 1,17 разів (або на 17,0 %), а вартість авансованого капіталу – в 1,1 рази (або на 10,0 %). Згідно з «золотим правилом» економіки підприємства, чим більшими будуть темпи зростання чистого доходу від реалізації продукції на підприємстві за темпи зростання вартості активів, тим вище ділова активність підприємства.

Динаміка коефіцієнтів оборотності і тривалість обороту заборгованостей говорить за те, що розрахунки споживачів за отриману теплову енергію прискорились на 108 днів, хоч і залишається ще повільною і говорить про несвоєчасність розрахунків середньою тривалістю 110 днів (майже чотири місяці). Рівень платіжної дисципліни досліджуваного підприємства, хоч і опосередковано, характеризує оборотність кредиторської заборгованості, рівень якої суттєво знизився (на 0,15 разів або 32,2 дні). ТОВ «есі Білопілья» розраховується зі своїми постачальниками по рахунках в середньому за 296,7 дні.

Виходячи з проведених досліджень, першочерговими заходами економічної стабілізації в ТОВ «есі Білопілья» є: підвищення оборотності оборотних засобів; інкасація дебіторської заборгованості; підвищення рентабельності продаж; оптимізація співвідношення власного і залученого капіталу.

В зв'язку з тим що ТОВ «есі Білопілья» має перехідні залишки неоплачених послуг і несплачених поточних боргів (за незначний термін операційної

діяльності) ми розрахунки очікуваного додаткового доходу за рахунок прискорення інкасації дебіторської заборгованості тільки за надані роботи і послуги провели по наростаючому підсумку за 25 місяців роботи підприємства (з листопада 2021 року). Загальна вартість наданих послуг складає 69292,3 тис. грн., а виручки за реалізовані послуги по теплопостачанню надійшло в обсязі 59017,7 тис. грн. Сума боргу, як різниця між вартістю послуг і виручкою, складає 10274,6 тис. грн. при дотриманні термінів оплати послуг (впродовж наступного за датою виникнення боргу місяця).

Сума доходу мала скласти 66560,6 тис. грн., тобто на 1129,2 тис. грн. ТОВ «есі Білопілля» отримало б менше збитку, а при попередній оплаті (авансовій) сума доходу, а відтак і прибутку зросла б іще на 2731,7 тис. грн.

Наступним резервом зростання прибутку підприємства є прискорення оборотності запасів до рівня попереднього періоду. Враховуючи те, що надання більшої половини послуг по теплопостачанню має сезонний характер (опалювальний сезон триває жовтень-квітень). Можна припустити, що коефіцієнт оборотності оборотних фондів має бути в такому специфічному підприємстві на рівні 5-6 оборотів. В 2022 році коефіцієнт оборотності склав 4,54, сповільнення оборотності спричинило погіршення економічної ситуації, додатково в оборот залучено 3179,2 тис. грн. Навіть при врахуванні прискорення оборотності дебіторської заборгованості, підприємства при вжитті певних заходів може вивільнити з обороту $3179,2 - 1129,2 = 2050,0$ тис. грн.

Одним з напрямів підвищення показників ефективності діяльності підприємства в умовах становлення бізнесу є зменшення суми постійних витрат, витрат на управління і адміністрування.

Крім того суттєво – на 29,5% зросла сума інших операційних витрат, тобто витрат не пов'язаних з безпосередньою виробничою діяльністю. По відношенню до виробничих витрат (собівартості послуг) їх сума складає в 2023 році 16, 9 %, що на 1,9 п.п. більше, порівнюючи з попереднім періодом.

При збільшенні суми інших операційних витрат на рівні приросту собівартості послуг + 14,9%, сума економії склала б 665,4 тис. грн.

Враховуючи основні виявлені в процесі дослідження вартісні чинники, загальна сума додаткового доходу може скласти 10258,3 тис. грн., з яких 7542,9 тис. грн. складає сума резерву за рахунок активізації розрахункової політики, 2050,0 тис. грн. – прискорення оборотності оборотних фондів і 665,4 тис. грн. підприємство може зекономити в результаті оптимізації постійних операційних витрат.

В результаті залучення виявлених резервів підприємство ТОВ «есі Білопільля» зі збиткового може стати прибутковим. Рівень рентабельності виробництва складе 14,6%, а рентабельності продаж 14,3%.

Тривалість одного обороту оборотних фондів зростає на 27 днів, оборотність дебіторської заборгованості і авансованого капіталу збільшиться відповідно на 11,9 і 0,29 рази. Зменшиться на 115 днів операційний цикл, що в подальшому буде сприяти активнішому генеруванню чистого прибутку підприємства.

На основі проведених розрахунків, використовуючи формулу п'ятифакторної моделі Альтмана, ми визначили рівень фінансового стану на предмет можливості банкрутства. Виходячи з фактичних значень фінансових факторів можна стверджувати, що в 2023 році ТОВ «есі Білопільля» є банкрутством. З врахуванням виявлених резервів підвищення абсолютних показників результативності ТОВ «есі Білопільля» переходить в ранг підприємств з великою ймовірністю банкрутства, але не є банкрутом.

Визначивши високу ймовірність банкрутства ТОВ «есі Білопільля» необхідно розробити стратегії управління ризиками, такі: диверсифікація джерел доходів; покращення управління витратами; запобігання технологічним втратам енергії; залучення інвестицій і кредитних ресурсів.

Таким чином, для запобігання банкрутству підприємства ТОВ «есі Білопільля» потрібно використовувати комплексний підхід, який враховує як внутрішні так і зовнішні чинники.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андренко О., Краївська І., Мордовцев С. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємств із використанням інформаційних технологій. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 51. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2471/2390> (дата звернення: 28.11.2023).
2. Бражна Л.В. Аналіз розвитку та фінансового стану підприємств у військовий період. *Економіка, управління та адміністрування*. 2023. Вип. 2 (104). С. 79–85. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2023-2\(104\)-79-85](https://doi.org/10.26642/ema-2023-2(104)-79-85). (дата звернення: 28.11.2023).
3. Бутков О.Б. Упередження банкрутства теплопостачального підприємства. *Проблеми та перспективи розвитку економіки, фінансів, обліку та управління: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції* (Ізмаїл, 18 жовтня 2024 р.). Ізмаїл: ЦФЕНД, 2024. 87 с. С. 22–26. URL: <http://www.economics.in.ua>.
4. Бутков О.Б. Ефективне управління персоналом, як чинник підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Сучасний стан та пріоритети модернізації науки, освіти та технологій: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції* (Біла Церква, 10 січня 2024 р.): у 3 ч. Біла Церква: ЦФЕНД, 2024. Ч. 1. 71 с. С. 54–55. URL: <http://www.economics.in.ua>.
5. Гріщенко І.В. Методи оцінки поточного фінансового стану підприємства. *Соціально-економічні трансформації у розвитку держави: зб. наук. праць*. Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Вінниця, 22-23 квітня 2021 р. Вінниця. С. 77–80. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1684275> (дата звернення: 28.11.2023).
6. Данілова Е.І. Концепція системного підходу до управління економічною безпекою підприємства: монографія. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2020. 342 с. URL: <https://publishing.logos-science.com/index.php/books/article/view/danilova.kontseptsiia-2020>. (дата звернення: 28.11.2023).
7. Довбня С.Б., Папуша І.В. Експрес-діагностика фінансового стану

підприємства: стратегічний аспект. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. Вип. 14. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-14-04-19> (дата звернення: 25.09.2024).

8. Дутчак І., Семчишин А. Теоретичне забезпечення аналізу фінансового стану промислових підприємств України. *Економічний аналіз*. 2024. Том 34. № 2. С. 208-215. URL: <https://doi.org/10.35774/econa2024.02.208> (дата звернення: 25.09.2024).

9. Дяченко К.С., Хорєва А.Ю. Методичні підходи до оцінювання фінансово-майнового стану бізнес-структури. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8369> (дата звернення: 28.11.2023).

10. Заїка К.О. Формування адаптивного фінансово-економічного потенціалу промислового підприємства. дис. докт. філос.: 051 Економіка. Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського. Кременчук, 2024. 248 с. URL: https://www.kdu.edu.ua/Documents/diser_Zaika_KO.pdf. (дата звернення: 25.09.2024).

11. Кобзев І.В., Мельников О.Ф., Мельников О.О. Аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства придатних до прогнозування на формальному рівні в умовах нестабільного розвитку економіки. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2023. Vol. 2. № 5. pp. 80-94. URL: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/30777/1/View_of_Analysis_of_methods_for_assessing_the_financial_state_of.pdf (дата звернення: 25.09.2024).

12. Коваль Н.О., Пілявоз Т.М. Фінансова діагностика та управління ризиками щодо актуальних перетворень сьогодення. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2024. № 44. С. 74–78. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/> (дата звернення: 25.09.2024).

13. Купріна Н.М., Ступницька Т.М., Величко О.М. Особливості фінансового аналізу найбільш важливих груп активів в системі управління діяльністю підприємства. *Економіка харчової промисловості*. 2022. Т. 14. Вип. 2. С. 58–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2022_14_2_9 (дата звернення: 28.11.2023).

14. Куцай Н.С., Демчук В.О. Сутність, задачі та етапи управління фінансовим

- станом підприємства. *Modern Economics*. 2021. № 25. С. 92–97. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V25\(2021\)-14](https://doi.org/10.31521/modecon.V25(2021)-14) (дата звернення: 28.11.2023).
15. Мороз Н.В., Блага О.В. Фінансова стійкість промислових підприємств України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал*. Острог: Вид-во НаУОА, березень 2023. № 28(56). С. 96–101. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Economy/article/download/3739/3384/6417> (дата звернення: 28.11.2023).
16. Михайлик О. Застосування економіко-математичного моделювання для діагностики фінансового стану підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2168>. (дата звернення: 28.11.2023).
17. Нагорний П., Базюк Д. Оцінка фінансового стану як передумова ефективного управління підприємством. *Трансформаційна економіка*. 2023. Вип. 1 (01). С. 44–49. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-1-8> (дата звернення: 25.09.2024).
18. Нетудихата К.Л., Кулешір М.М. Основні методи та завдання діагностики фінансового стану підприємства. *Подільський науковий вісник*. 2024. № 3 (31). С. 66–76. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/ /2088964> (дата звернення: 25.11.2024).
19. Проскуріна Н., Гнідкова, А. Аналіз фінансового стану та фінансових результатів як інструмент оцінки ефективності діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 43. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-74> (дата звернення: 28.11.2023).
20. Рзаєв Г.І., Слива А.В. Напрями аналізу фінансового стану підприємства у розрізі потреб економіки. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 3. С. 118-120. URL: <https://elar.khmnpu.edu.ua/handle/123456789/9230> (дата звернення: 28.11.2023).
21. Рузакова О.В. Аналіз сучасних методик оцінювання фінансового стану підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. Том 1. №

2. С. 7-13. URL: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2\(1\)-1](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2(1)-1) (дата звернення: 28.11.2023).
22. Семененко Т., Поплюйко А. Діагностика фінансового стану як основний етап стратегічного аналізу бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 57. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-69> (дата звернення: 25.09.2024).
23. Смирна О., Бай С. Діагностика фінансового стану підприємства: сутність та значення. *Grail of Science*. 2024. Вип. 35. С. 68–70. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.01.2024.007> (дата звернення: 01.11.2024).
24. Снитюк О.І., Бережна Л.В. Методи діагностики стану підприємства. Global science: prospects and innovations. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom. 2023. P. 1062–1069. URL: <https://sci-conf.com.ua/iv-mizhnarodna-naukovopraktichna-konferentsiya-global-science-prospectsand-innovations-1-3-12-2023-liverpul-velikobritaniyaarhiv/> (дата звернення: 28.11.2023).
25. Ткаченко Є.Ю., Фатюха В.В., Яришко О.В. Фінансова стійкість підприємства: сутність та основи управління. *Інфраструктура ринку*. 2021. Випуск 56. С. 129–134. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2021/56_2021/24.pdf (дата звернення: 28.11.2023).
26. Химич І., Різник Н. Фінансово-економічний аналіз підприємств: основа прогнозування позитивних результатів в умовах кризи. *Міжнародний науковий журнал менеджменту, економіки та фінансів*. 2024. № 3 (1). С. 62–71. URL: <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20240301.06> (дата звернення: 01.11.2024).
27. Хрущ Н. Фінансова стійкість промислових підприємств як головний критерій їх економічної безпеки. *Modeling the development of the economic systems*. 2024. Вип. 2. С. 209–214. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-12-27> (дата звернення: 25.09.2024).
28. Чепка В., Свідерська І., Гавриленко Ю. Фінансовий стан підприємства: теоретичні основи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 19–20. С. 96–102. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7182&i=14/> (дата звернення:

28.11.2023).

29. Шаравара Р., Кононенко Ж. Фінансовий потенціал підприємства: етапи моделювання та діагностики. *Вісник Хмельницького національного університету*.

2023. № 6. С. 118-122. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/_/wp-content/uploads/2024/01/324-19.pdf (дата звернення: 28.11.2023).

30. Ясинська, Д.В. Добровольська О.В. Сучасна парадигма діагностики фінансового стану підприємства в період кризи. *Економічний простір*. 2021.

Вип. 166. С. 81–84. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/166-14> (дата звернення: 28.11.2023).

31. Altman E.I. Financial Ratios, Discriminant Analysis and Prediction of Corporate Bankruptcy. *Journal of Finance*. September. 1986. Vol. 23. # 4. P. 189–209

32. Brealey, R., Myers, S., Allen, F., & Edmans, A. (2023). Principles of Corporate Finance, 14th Edition. URL: <https://www.mheducation.com/highered/product/principles-corporate-finance-brealey-myers/1264080948.html> (дата звернення: 28.11.2023).

33. Brigham, E.F., & Ehrhardt, M.C. (2008). Financial Management: Theory and Practice 12th Edition. RR Donnelley & Sons, Willard OH. URL:

<https://nibmehub.com/opac-service/pdf/read/Financial%20Management%20-Theory%20&%20Practice.pdf>. (дата звернення: 28.11.2023).

34. Masharsky A., Azarenkova G., Oryekhova K., Yavorsky S. Anti-crisis financial management on energy enterprises as a precondition of innovative conversion of the energy industry: case of *Ukraine Marketing and Management of Innovations*. 2018. 3,

345–354. URL: <https://doi.org/10.21272/mmi.2018.3-31> (дата звернення: 28.11.2023).

35. Mihus I., Denysenko M., Rummyk I., Pletenetska S., Laptiev M., Kupriichuk V. Methodology of corporate financial diagnostics in the period of acrisis. *AD ALTA: journal of interdisciplinary research*. 2021. # 11(1). P. 52–55. URL:

https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/18302/1/AD_ALTA_2021_11_1_XV_P052-055.pdf (дата звернення: 28.11.2023).

ДОДАТКИ